JWAPR
Volume 2
No.4
March
2025

Power Dynamics in the South Asian Strategic Triangle: An Analysis of China–India–Pakistan Interactions

Safiullah Molavi zadeh[1]

Research Article

Received:
9 July 2026

Revised:
14 October 2026

Accepted:
19 October 2026

Published:
18 November
2026

PP. 79-106

E- ISSN:
3115- 8986

INTRODUCTION

South Asia has emerged as one of the most geopolitically sensitive regions in the international system, largely shaped by the evolving interactions among three major regional actors: China, India, and Pakistan. Their complex relationships influence not only the regional balance of power but also broader patterns of international competition, global trade, energy security, and geopolitical influence. In recent years, the strengthening of China–Pakistan strategic cooperation, particularly through the China–Pakistan Economic Corridor (CPEC), a flagship component of China's Belt and Road Initiative (BRI), has significantly transformed the regional strategic landscape. This partnership has raised India's security concerns and intensified geopolitical competition across South Asia. The Shanghai Cooperation Organization (SCO) has also provided an important multilateral platform for strengthening cooperation between Beijing and Islamabad, particularly in the areas of economic development, counterterrorism, regional security, and connectivity. Meanwhile, India's growing strategic engagement with the United States, Japan, and Australia through the Quadrilateral Security Dialogue (Quad) reflects its efforts to counterbalance China's expanding regional influence.

Against this background, the central research question is how the SCO has facilitated China–Pakistan cooperation and influenced US–China competition, India's strategic concerns, and regional stability in South Asia. The study argues that the consolidation of China–Pakistan relations through the SCO and CPEC has increased Pakistan's economic dependence on China, contributed to a relative decline in US influence, and intensified India's strategic anxieties, thereby reshaping the regional balance of power. Accordingly, the research examines the economic, military, and geopolitical dimensions of interactions among China, India, and Pakistan within the framework of the South Asian strategic triangle.

THEORETICAL FRAMEWORK

The study employs the Strategic Triangle Theory, which draws primarily on structural realism and provides an analytical framework for understanding power relations, strategic alignments, competition, and balancing behavior among three interconnected actors. Unlike conventional approaches that examine bilateral relationships independently, this framework considers the entire triangular structure as the primary unit of analysis. Accordingly, any change in the relationship between two actors can influence the strategic calculations and foreign policy decisions of the third. A central concept within this framework is relative positioning.

1. PhD Graduate in International Relations, Kharazmi University, Tehran, Iran
Email: mowllasafiullah@gmail.com Orcid Code: https://orcid.org/0009-0009-3274-5545

Cite this article: Malavi zadeh, S, (2025). Power Dynamics in the South Asian Strategic Triangle: An Analysis of China–India–Pakistan Interactions, *West Asia Political Research*, 2(4), 79-106.

States evaluate their relationships not merely in terms of bilateral benefits but also according to how those relationships affect their position vis-à-vis the third actor. Consequently, cooperation between two states may simultaneously serve as a mechanism for limiting the influence of another. Such balancing does not necessarily require formal alliances; it may emerge through economic partnerships, military cooperation, diplomatic coordination, and multilateral institutional arrangements.

The theory identifies several possible configurations, including a relatively balanced triangular relationship, a two-against-one alignment, and a negative triangle characterized by predominantly competitive relations among all three actors. It also emphasizes the fluid and multidimensional nature of strategic interactions, in which cooperation in one field may coexist with competition in another.

Applied to South Asia, this framework explains how China's strategic partnership with Pakistan, India's rivalry with China and Pakistan, and the involvement of external powers collectively shape regional power dynamics. It therefore provides a comprehensive perspective for examining the interdependence of economic interests, military capabilities, geopolitical ambitions, and security perceptions among the three countries.

METHODOLOGY

This research adopts a descriptive-analytical approach and utilizes Strategic Triangle Theory as its principal theoretical framework. The analysis focuses on the interconnected economic, military, security, and geopolitical interactions among China, India, and Pakistan. It examines historical developments, strategic partnerships, regional institutional arrangements, military cooperation, nuclear deterrence policies, and the geopolitical implications of major infrastructure initiatives, particularly CPEC.

The study also considers the role of external powers, especially the United States and Russia, in influencing the strategic calculations of regional actors. Furthermore, the SCO is examined as a multilateral mechanism facilitating political, economic, and security cooperation, particularly between China and Pakistan. By integrating these dimensions, the research seeks to explain how bilateral developments influence the broader triangular configuration and contribute to changes in the regional balance of power.

RESULTS & DISCUSSION

The findings demonstrate that the deepening strategic partnership between China and Pakistan has become a major determinant of power dynamics in South Asia. Through CPEC, China has expanded its economic, infrastructural, and strategic presence in Pakistan, strengthening connectivity and facilitating access to the Indian Ocean and the Persian Gulf. Although these investments offer opportunities for Pakistan's economic development, they have also increased its strategic and economic interdependence with Beijing. The SCO further reinforces this partnership by providing institutional mechanisms for cooperation in regional security, counterterrorism, trade, and energy. The findings also reveal that Pakistan has adopted a flexible foreign policy toward the strategic competition between China and the United States. Although its partnership with Beijing has become increasingly significant, Islamabad continues to maintain economic and diplomatic engagement with Washington to diversify its strategic options and avoid excessive dependence on a single external power.

Conversely, India's perception of the China - Pakistan partnership as a potential strategic encirclement has encouraged New Delhi to strengthen its military capabilities and expand its strategic partnerships with the United States and other regional actors. India's participation in the Quad reflects its broader balancing strategy against China's growing influence. Nevertheless, India's simultaneous membership in the SCO illustrates the coexistence of strategic competition and institutional engagement. Another major finding concerns the growing militarization and nuclearization of the region. China's extensive military cooperation with Pakistan, alongside India's efforts to modernize its defense capabilities, has intensified regional arms competition. The nuclear capabilities of China, India, and Pakistan constitute a central component of their deterrence strategies. However, the military confrontation between

India and Pakistan in May 2025 demonstrated that nuclear deterrence does not necessarily prevent conventional conflict and may instead increase the risk of escalation during crises. Weak arms-control mechanisms, mutual threat perceptions, and the development of advanced missile systems further complicate regional stability.

The research also highlights the influence of external powers, particularly the United States and Russia. Washington's expanding strategic cooperation with India, combined with its continuing engagement with Pakistan, reflects its efforts to maintain influence in the region and counterbalance China. Russia, meanwhile, seeks to reconcile its historical strategic partnership with India with its expanding relations with China and Pakistan, particularly within the SCO framework. Finally, regional stability is influenced by a broader network of geopolitical interactions involving Afghanistan, Iran, and smaller South Asian states. These actors pursue their own balancing strategies and economic interests, further complicating the regional security environment. Overall, the findings suggest that South Asian power dynamics are characterized by simultaneous cooperation, competition, strategic balancing, and economic interdependence. The SCO and CPEC have strengthened China - Pakistan relations, while indirectly encouraging India's strategic and military counterbalancing.

CONCLUSIONS & SUGGESTIONS

The study concludes that strategic stability in South Asia is fundamentally shaped by the interaction of three major dynamics: India - Pakistan rivalry, expanding China - Pakistan cooperation, and the involvement of extra-regional powers. The deepening economic and military partnership between China and Pakistan has altered regional power calculations and intensified India's security concerns. In response, India has pursued a combination of independent defense development and strategic partnerships with external powers, particularly through the Quad. The findings further demonstrate that nuclear deterrence, despite its role in preventing large-scale warfare, cannot eliminate the possibility of conventional military confrontation. On the contrary, persistent mutual distrust, arms competition, and misperceptions may increase the likelihood of escalation. Therefore, regional stability depends less on eliminating strategic competition than on managing it through sustained dialogue, institutional cooperation, and effective crisis-prevention mechanisms.

Based on these findings, several policy suggestions can be advanced. First, China, India, and Pakistan should strengthen diplomatic communication and establish more effective crisis-management mechanisms to prevent localized confrontations from escalating into wider conflicts. Second, regional confidence-building measures, military transparency, and dialogue on nuclear risk reduction should be prioritized. Third, the SCO should be utilized as an inclusive platform for facilitating regional cooperation rather than becoming an instrument of exclusive geopolitical alignment. Fourth, CPEC-related economic initiatives should promote transparency, financial sustainability, environmental protection, and broader regional connectivity. Finally, constructive engagement by external powers should support regional stability, conflict prevention, and economic cooperation rather than intensifying geopolitical rivalries.

Ultimately, the future of South Asian security will depend on the ability of China, India, and Pakistan to reconcile their competing strategic interests with the necessity of regional cooperation. Sustainable stability requires a balanced approach that combines strategic deterrence, diplomatic engagement, economic interdependence, and effective multilateral institutions.

Key Words: South Asia, Power Politics, Strategic Triangle, Geopolitics, Balance of Power.

سیاست پژوهی غرب آسیا
سال ۲، شماره ٤
زمستان ١٤٠٤

نقش پویایی‌قدرت در مثلث‌استراتژیک جنوب آسیا: تحلیل تعاملات چین، هند و پاکستان

صفی‌الله مولوی‌زاده[1]

مقاله علمی

چکیده

در مثلث استراتژیک جنوب آسیا پویایی قدرت میان چین، هند و پاکستان به‌عنوان سه بازیگر کلیدی نقش مهمی در شکل‌دهی به تعادل منطقه‌ای دارد. تقویت محور چین - پاکستان از طریق پروژه‌هایی«دالان اقتصادی چین - پاکستان» و همکاری‌های این دو کشور در سازمان همکاری شانگهای، نگرانی‌های راهبردی هند و رقابت ژئوپلیتیکی در منطقه را افزایش داده است. این تعاملات نه‌تنها بر ثبات و امنیت منطقه‌ای تأثیر گذاشته بلکه بر جریان تجارت، انرژی و توزیع نفوذ ژئوپلیتیکی نیز اثرگذار بوده است. پرسش اصلی پژوهش این است که سازمان همکاری شانگهای چگونه به‌عنوان یک بستر راهبردی همکاری چین و پاکستان را تقویت کرده و بر رقابت ایالات متحده و چین، نگرانی‌های امنیتی هند و ثبات منطقه‌ای در جنوب آسیا تأثیر گذاشته است؟ در پاسخ به این پرسش، پژوهش بر این فرض استوار است که تقویت همکاری چین و پاکستان در چارچوب سازمان همکاری شانگهای و از طریق دالان اقتصادی چین - پاکستان با افزایش وابستگی اقتصادی پاکستان به چین، کاهش نسبی نفوذ ایالات متحده در منطقه و تشدید نگرانی‌های راهبردی هند بر موازنه قدرت در جنوب آسیا تأثیر گذاشته است. هدف پژوهش، تحلیل نقش پویایی قدرت در شکل‌گیری و تحول روابط راهبردی میان چین، هند و پاکستان در چارچوب مثلث استراتژیک جنوب آسیا با تمرکز بر تعاملات اقتصادی، نظامی و ژئوپلیتیکی این کشورهاست. پژوهش حاضر با روش تحلیلی - توصیفی و با بهره‌گیری از چارچوب نظریه مثلث استراتژیک انجام شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که تقویت همکاری چین و پاکستان از طریق دالان اقتصادی چین - پاکستان و سازمان همکاری شانگهای بر موازنه قدرت در جنوب آسیا تأثیر گذاشته و نگرانی‌های راهبردی هند را افزایش داده است. این روند هند را به تقویت همکاری‌های راهبردی، نظامی و افزایش ظرفیت‌های دفاعی خود سوق داده و در نتیجه رقابت تسلیحاتی و هسته‌ای در منطقه را تشدید کرده است.

واژگان کلیدی: جنوب آسیا، سیاست قدرت، مثلث استراتژیک، ژئوپلیتیک، تعادل قدرت.

تاریخ دریافت:
١٤٠٥/٠٤/١٨
تاریخ بازنگری:
١٤٠٥/٠٧/٢٢
تاریخ پذیرش:
١٤٠٥/٠٧/٢٧
تاریخ انتشار:
١٤٠٥/٠٨/٢٧

شاپا الکترونیکی
٣١١٥-٨٩٨٦

١- دانش آموخته دکتری تخصصی روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.
Email: mowllasafiullah@gmail. Orcid Code: https://orcid.org/ 0009-0009-3274-5545

استناد به این مقاله: مولوی‌زاده، صفی‌الله (۱۴۰۴). نقش پویایی قدرت در مثلث استراتژیک جنوب آسیا: تحلیل تعاملات چین، هند و پاکستان، *سیاست پژوهی غرب آسیا*، ۲(۴). ۷۹-۱۰۶

مقدمه

جنوب آسیا به‌عنوان یکی از پیچیده‌ترین مناطق ژئوپلیتیکی جهان تحت‌تأثیر پویایی قدرت میان سه بازیگر کلیدی چین، هند و پاکستان قرار دارد. این مثلث استراتژیک نه‌تنها تعادل منطقه‌ای را شکل می‌دهد بلکه بر جریان تجارت جهانی، امنیت انرژی و رقابت‌های بزرگ‌تر میان قدرت‌های جهانی (ایالات متحده و چین) تأثیرگذار است. تقویت محور چین - پاکستان از طریق پروژه عظیم دالان اقتصادی چین - پاکستان که بخشی از ابتکار کمربند و جاده است، به‌عنوان یک عامل محوری عمل کرده و پاکستان را به یک شریک استراتژیک حیاتی برای چین تبدیل نموده است. تا سال ۲۰۲۵ فاز دوم دالان اقتصادی چین - پاکستان با تمرکز بر توسعه پارک‌های صنعتی و گسترش همکاری‌های صنعتی تحت برنامه اقدام (۲۰۲۵ - ۲۰۲۹) وابستگی اقتصادی پاکستان به چین را افزایش داده و زیرساخت‌های حمل‌ونقل، انرژی و دیجیتال را دگرگون کرده است. این پروژه نه‌تنها دسترسی چین به اقیانوس هند و خلیج فارس را تسهیل می‌کند بلکه نفوذ اقتصادی پکن در منطقه را تقویت نموده و نگرانی‌های هند را در مورد محاصره استراتژیک برانگیخته است. هند به‌عنوان بزرگ‌ترین قدرت منطقه‌ای این تحولات را به‌عنوان تهدیدی برای امنیت ملی خود تلقی کرده و به سمت تقویت ائتلاف‌های ضدچینی از جمله «کواد» با ایالات متحده، ژاپن و استرالیا روی آورده است. رقابت ژئوپلیتیکی میان هند و چین به‌ویژه پس از تنش‌های مرزی در لداخ و گالوان منجر به افزایش هزینه‌های نظامی هند شده و رقابت تسلیحاتی در منطقه را شدت بخشیده است. سازمان همکاری شانگهای به‌عنوان یک پلتفرم چندجانبه نقش کلیدی در تقویت روابط چین و پاکستان ایفا کرده و در اجلاس ۲۰۲۵ در تیانجین تعهدات مشترک برای مقابله با تروریسم، توسعه تجارت و امنیت سایبری را برجسته نموده است. این سازمان که اکنون شامل ده عضو است به چین اجازه می‌دهد تا نفوذ خود را در برابر نفوذ غربی گسترش دهد، درحالی‌که پاکستان از آن برای کاهش انزوا و تقویت موقعیت استراتژیک خود بهره می‌برد. این پویایی‌ها نه‌تنها ثبات هسته‌ای منطقه را تحت‌تأثیر قرار داده بلکه جریان انرژی از خاورمیانه به آسیا را نیز با چالش‌های ژئوپلیتیکی مواجه ساخته است.

مسئله محوری پژوهش این است که سازمان همکاری شانگهای چگونه به‌عنوان یک پلتفرم استراتژیک، روابط چین و پاکستان را تقویت کرده و بر رقابت ایالات متحده و چین، نگرانی‌های هند و ثبات منطقه‌ای در جنوب آسیا تأثیر می‌گذارد. در پاسخ به این پرسش، می‌توان اظهار داشت که تقویت همکاری چین و پاکستان در چارچوب سازمان همکاری شانگهای و از طریق دالان اقتصادی چین - پاکستان با افزایش وابستگی اقتصادی پاکستان به چین، کاهش نفوذ ایالات متحده در منطقه و تشدید نگرانی‌های استراتژیک هند به تغییر در موازنه قدرت در جنوب آسیا منجر شده است. هدف این پژوهش تحلیل نقش پویایی قدرت در شکل‌گیری و تحول روابط استراتژیک میان چین، هند و پاکستان در چارچوب مثلث استراتژیک جنوب‌آسیا با تمرکز بر تعاملات اقتصادی، نظامی و ژئوپلیتیکی این کشورهاست. پژوهش حاضر با روش تحلیلی - توصیفی انجام شده و از چارچوب نظریه مثلث استراتژیک بهره می‌برد.

۱- پیشینه پژوهش

روابط چین، هند و پاکستان و تأثیر آن بر موازنه قدرت در جنوب آسیا طی دهه‌های اخیر موضوع مطالعات متعددی در حوزه روابط بین‌الملل، امنیت و ژئوپلیتیک بوده است. بخشی از این مطالعات روابط سه کشور را در چارچوب «مثلث

استراتژیک» بررسی کرده‌اند. تلّیس با بررسی مثلث‌های استراتژیک در آسیا بر نقش تعاملات سه‌جانبه و مشارکت‌های راهبردی در شکل‌دهی به توزیع قدرت منطقه‌ای تأکید دارد. همچنین تلّیس و برخی مطالعات مرتبط روابط چین، هند و پاکستان را متأثر از پیوند میان رقابت چین و هند، منازعه هند و پاکستان و همکاری راهبردی چین و پاکستان می‌دانند. در مطالعات داخلی نیز قادری حجت و احمدی دوازده‌امامی (۱۴۰۳) بنیان‌های ژئوپلیتیکی رقابت چین و ایالات متحده را بررسی کرده‌اند و سازمند و محمدی (۱۴۰۳) نیز نقش رقابت قدرت‌های بزرگ در محیط راهبردی آسیا را مورد توجه قرار داده‌اند. این مطالعات نشان می‌دهند که تحولات روابط دو بازیگر محاسبات بازیگر سوم را نیز تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و در نتیجه پویایی منطقه را نمی‌توان صرفا بر اساس روابط دوجانبه تحلیل کرد.

دسته دیگری از پژوهش‌ها بر رقابت ژئوپلیتیکی چین – هند و پیامدهای آن برای امنیت جنوب‌آسیا تمرکز دارند. بدیعی ازنداهی، زارعی و برزگرزاده زرندی (۱۴۰۰) نقش ژئوپلیتیک انرژی را در امنیت منطقه‌ای جنوب‌آسیا با تأکید بر هند و چین بررسی کرده‌اند و در پژوهشی دیگر تأثیر رقابت ژئوپلیتیکی این دو کشور بر امنیت منطقه و نقش ایالات متحده را مورد توجه قرار داده‌اند.

پاردسی (۲۰۲۱) نیز رقابت چین و هند را در پیوند با روابط این دو کشور با ایالات متحده و پاکستان تحلیل کرده است. ستارزاده و بهرامی‌مقدم (۱۴۰۴) نیز سیاست موازنه‌گرایانه هند در برابر قدرت‌یابی چین را بررسی کرده‌اند. در کنار این مطالعات، بخشی از ادبیات بر همکاری چین و پاکستان و نقش دالان اقتصادی چین – پاکستان تمرکز دارد.

خان و گوئو (۲۰۲۲) فرصت‌ها و چالش‌های این کریدور را بررسی کرده‌اند و فیر و ولف (۲۰۲۴) نیز ابعاد راهبردی، اقتصادی و ژئوپلیتیکی این همکاری را مورد مطالعه قرار داده‌اند. در مطالعات داخلی حافظ‌نیا و همکاران (۱۴۰۴) دالان اقتصادی چین – پاکستان را در پیوند میان ژئواکونومی و ژئوپلیتیک جنوب آسیا تحلیل کرده‌اند. این مطالعات اهمیت دالان اقتصادی چین – پاکستان را در روابط چین و پاکستان و پیامدهای آن برای محیط راهبردی منطقه نشان می‌دهند.

با وجود گستردگی ادبیات موجود خلاء پژوهشی در پیوند هم‌زمان مثلث استراتژیک، رقابت ژئوپلیتیکی و همکاری چین و پاکستان همچنان وجود دارد. بیشتر مطالعات بر روابط دوجانبه چین و پاکستان، دالان اقتصادی چین – پاکستان یا رقابت چین و هند تمرکز کرده‌اند و تعامل این مؤلفه‌ها را در قالب یک ساختار سه‌جانبه کمتر بررسی کرده‌اند. همچنین نقش سازمان همکاری شانگهای در پیوند با دالان اقتصادی چین – پاکستان و تغییر موازنه قدرت در جنوب‌آسیا کمتر مورد توجه قرار گرفته است. پژوهش حاضر با تمرکز بر این خلاء پویایی قدرت در مثلث چین، هند و پاکستان را از منظر تعاملات اقتصادی نظامی و ژئوپلیتیکی بررسی می کند.

۲- چارچوب نظری پژوهش

چارچوب «مثلث استراتژیک» یکی از رویکردهای مهم برای تحلیل روابط قدرت میان سه بازیگر در نظام‌های منطقه‌ای و بین‌المللی است که امکان مطالعه هم‌زمان همکاری، رقابت، موازنه‌سازی و تغییرات قدرت را در یک ساختار سه‌جانبه فراهم می کند (Tellis, 2016, p. 70). این چارچوب از واقع‌گرایی به‌ویژه واقع‌گرایی ساختاری تأثیر پذیرفته است؛ زیرا رفتار دولت‌ها را نه فقط بر اساس قابلیت‌های مطلق بلکه بر مبنای موقعیت نسبی و ادراک آنان از جایگاه دو بازیگر دیگر در ساختار قدرت تبیین می کند (Waltz, 1979, p. 68). در این چارچوب سه بازیگر در یک ساختار مثلثی

قرار می‌گیرند که هر رأس آن نماینده یک بازیگر مستقل با منافع، قابلیت‌ها و اولویت‌های خاص خود و هر ضلع بیانگر رابطه میان دو بازیگر است. در مثلث استراتژیک هیچ رابطه‌ای مستقل از روابط دیگر قابل فهم نیست؛ زیرا تغییر در مناسبات دو بازیگر می‌تواند محاسبات و رفتار بازیگر سوم را تغییر دهد. به همین دلیل واحد تحلیل اصلی در این چارچوب کل ساختار سه‌جانبه و شبکه روابط متقابل میان سه ضلع آن است (Pardesi, 2021, p. 31). اهمیت این رویکرد در آن است که روابط سه‌جانبه را نه مجموعه‌ای از سه رابطه مستقل بلکه یک ساختار وابسته و پویا در نظر می‌گیرد. در چنین ساختاری هر بازیگر ضمن دنبال کردن منافع مستقیم خود، رفتار دو بازیگر دیگر را نیز در محاسباتش وارد می‌کند و حتی همکاری با یک بازیگر می‌تواند با هدف محدود کردن نفوذ بازیگر سوم صورت گیرد. از این‌رو، مفهوم «موقعیت نسبی» در این چارچوب اهمیت ویژه‌ای دارد؛ زیرا ارزش یک رابطه برای هر بازیگر تا حد زیادی به پیامد آن رابطه بر جایگاه وی در برابر بازیگر سوم وابسته است. در نتیجه، مثلث استراتژیک امکان توضیح تغییرات موازنه قدرت، شکل‌گیری ترتیبات موقت همکاری، رقابت‌های چندجانبه و جابه‌جایی‌های راهبردی را فراهم می‌سازد.

گزاره مرکزی مثلث استراتژیک بر منطق «تعادل قدرت» و تلاش بازیگران برای حفظ یا ارتقای موقعیت نسبی استوار است. هر بازیگر می‌تواند با تقویت رابطه با یکی از دو بازیگر دیگر قدرت و نفوذ بازیگر سوم را محدود یا متوازن کند. این موازنه‌سازی لزوماً به معنای اتحاد رسمی نیست و می‌تواند در قالب همکاری‌های اقتصادی، امنیتی، سیاسی و دیپلماتیک یا هماهنگی‌های محدود و مقطعی شکل گیرد (Khan & Guo, 2022,.p. 15). از این منظر، نزدیکی دو بازیگر الزاما به معنای همگرایی کامل منافع نیست و ممکن است با هدف کاهش هزینه‌ها یا نفوذ بازیگر سوم صورت گیرد. بنابراین روابط مثلثی ماهیتی سیال دارند و تغییر در منافع، قدرت و تهدیدهای ادراک‌شده می‌تواند جهت‌گیری بازیگران را تغییر دهد. بر اساس نوع و شدت روابط میان سه بازیگر، چند وضعیت کلی در ساختار مثلثی قابل‌شناسایی است. در وضعیت نخست یک بازیگر نقش «محور» را ایفا می‌کند و با دو طرف دیگر روابط نسبتا متوازن و مثبت دارد. چنین موقعیتی می‌تواند ظرفیت چانه‌زنی بازیگر محوری را افزایش دهد.

در وضعیت دوم، دو بازیگر در برابر بازیگر سوم همسو می‌شوند و ساختار «دو در برابر یک» شکل می‌گیرد. در مقابل اگر روابط میان هر سه بازیگر عمدتا رقابتی و منفی باشد، ساختار به سمت «مثلث منفی» حرکت می‌کند. این گونه‌شناسی نشان می‌دهد که جایگاه بازیگران ثابت نیست و با تغییر در موازنه قدرت و منافع می‌تواند دگرگون شود. بازیگری که بتواند روابط خود با دو طرف را هم‌زمان مدیریت کند ظرفیت بیشتری برای موازنه‌سازی و کاهش وابستگی دارد اما فشار هم‌زمان دو طرف می‌تواند گزینه‌های راهبردی آن را محدود کند. از این‌رو مثلث استراتژیک تنها شدت رقابت را بررسی نمی‌کند، بلکه چگونگی استفاده بازیگران از روابط دوجانبه برای تغییر موقعیت خود در ساختار کلی را نیز تبیین می‌کند. در این چارچوب همکاری و رقابت می‌توانند هم‌زمان در حوزه‌های مختلف میان دو بازیگر وجود داشته باشند.

نکته نظری مهم دیگر، ناهمگونی و پویایی روابط در ساختار مثلثی است. مثلث استراتژیک ساختاری یکنواخت نیست و هر رابطه دوجانبه می‌تواند بر اساس عوامل اقتصادی، نظامی – امنیتی، ژئوپلیتیکی، سیاسی یا هویتی شکل گیرد. از این‌رو تحلیل آن مستلزم توجه هم‌زمان به دو سطح خرد و کلان است. در سطح خرد، منطق و منافع حاکم بر هر رابطه دوجانبه بررسی می‌شود و در سطح کلان تأثیر متقابل این روابط بر آرایش قدرت و جایگاه سه بازیگر مورد توجه قرار می‌گیرد. دو بازیگر ممکن است در یک حوزه همکاری و در حوزه‌ای دیگر رقابت کنند و از این‌رو روابط مثلثی ماهیتی

چندلایه و سیال دارند. همچنین تغییر در قدرت نسبی، ادراک تهدید، اولویت‌های سیاست‌خارجی یا شرایط منطقه‌ای می‌تواند آرایش مثلث را دگرگون سازد. با وجود این تمرکز بر سه بازیگر اصلی ممکن است نقش قدرت‌های بیرونی، نهادهای بین‌المللی و بازیگران غیردولتی را کم‌رنگ کند (Fair, 2020, p. 55). با این حال این چارچوب امکان تحلیل هم‌زمان رقابت، همکاری، موازنه‌سازی و وابستگی متقابل را فراهم می‌کند و نشان می‌دهد که رفتار هر بازیگر تحت‌تأثیر موقعیت دو بازیگر دیگر و پیامدهای متقابل روابط آنان شکل می‌گیرد.

۳- منافع ژئوپلیتیکی سه‌جانبه‌گرایی در جنوب‌آسیا

جنوب‌آسیا، به‌عنوان یکی از پیچیده‌ترین مناطق ژئوپلیتیکی‌جهان میزبان تعاملات پویا میان چین، هند و پاکستان‌است که تشکیل‌دهنده یک مثلث‌استراتژیک با تأثیرات گسترده بر نظم منطقه‌ای و جهانی می‌باشد. این‌مثلث با واقع‌گرایی ساختاری هم‌خوانی دارد؛ زیرا بر اهمیت ساختار آنارشیک، توزیع قابلیت‌ها و موازنه قدرت در شکل‌دهی به رفتار دولت‌ها تأکید می‌کند. در دوران پساجنگ سرد پویایی این روابط از تقابل‌ایدئولوژیک به سمت همکاری‌های اقتصادی و نظامی‌متمرکز بر منافع متقابل تحول یافته است. چین به‌عنوان قدرت نوظهور جهانی، هند به‌عنوان قدرت منطقه‌ای درحال صعود و پاکستان به‌عنوان بازیگر استراتژیک با موقعیت جغرافیایی حساس تعاملاتی ایجاد کرده‌اند که نه‌تنها جنوب‌آسیا را شکل می‌دهند بلکه بر زنجیره تأمین جهانی، امنیت انرژی و رقابت‌های دریایی تأثیرگذار هستند (Pardesi, 2021,.p. 37).

یکی از تحولات مهم در پویایی استراتژیک روابط هند و چین شکل‌گیری همکاری مبتنی بر منافع متقابل اقتصادی است. روابط دو کشور در بخش مهمی از تاریخ معاصر تحت‌تأثیر تنش‌های ژئوپلیتیکی قرار داشته است. جاه‌طلبی‌های ژئوپلیتیکی چین در دوره مائو از جمله در مسئله تبت از عوامل مهم این تنش‌ها بود (Topgyal, 2011, p. 74). جنگ ۱۹۶۲ هند و چین که در بستر اختلافات مرزی شکل گرفت اعتماد متقابل را تضعیف و هند را به تقویت خوداتکایی سوق داد. با این‌حال، پس از پایان جنگ سرد، چین توجه بیشتری به توسعه اقتصادی و گسترش روابط تجاری معطوف کرد و اهمیت مناسبات با هند را در محاسبات راهبردی خود مورد توجه قرار داد. این تحول، زمینه را برای حرکت تدریجی از تقابل به سوی همکاری در حوزه‌های اقتصادی و سیاسی فراهم کرد. در شرایط کنونی، روابط هند و چین صرفاً بر ملاحظات سیاسی و امنیتی استوار نیست، بلکه منافع اقتصادی متقابل نیز در شکل‌دهی به تعاملات دوجانبه نقش مهمی دارد. حجم تجارت دوجانبه دو کشور در سال مالی ۲۰۲۴ – ۲۰۲۵ به بیش از ۱۲۶ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال پیش از آن حدود ۹ درصد افزایش داشته است (Trading Economics, 2025, p. 1). این روند نشان می‌دهد که منطق همکاری اقتصادی در کنار رقابت‌های ژئوپلیتیکی به یکی از مؤلفه‌های مهم پویایی روابط هند و چین تبدیل شده است.

با وجود گسترش همکاری‌های اقتصادی، رقابت‌های ژئوپلیتیکی همچنان بر روابط هند و چین سایه افکنده است. اختلافات مرزی در امتداد خط کنترل واقعی همچنان حل‌نشده باقی مانده و توافق ۲۰۲۴، اگرچه به کاهش تنش و ازسرگیری گشت‌زنی در برخی مناطق کمک کرد، مسائل بنیادین مناقشه را حل نکرده است (Chatham House, 2025, p. 1). در سطح منطقه‌ای، هند با تقویت همکاری در چارچوب کواد با ایالات متحده، ژاپن و استرالیا در پی

تقویت موقعیت راهبردی خود در اقیانوس هند است؛ در مقابل، چین از طریق ابتکار کمربند و جاده به گسترش پیوندهای اقتصادی و دسترسی‌های راهبردی خود ادامه می‌دهد. از این‌رو، پویایی روابط دو کشور عمدتاً حول دو محور اختلافات مرزی و رقابت دریایی شکل گرفته است (Mastro, 2019, p. 15).

با این حال، مشارکت هم‌زمان هند و چین در بریکس و سازمان همکاری شانگهای، کانال‌هایی برای مدیریت اختلافات و تداوم گفت‌وگوی چندجانبه فراهم کرده است. هند، پاکستان را یکی از منابع اصلی تنش و بی‌ثباتی در جنوب‌آسیا می‌داند و حل‌وفصل روابط پرچالش با اسلام‌آباد را برای ثبات ملی و منطقه‌ای مهم تلقی می‌کند (Hussain & Naqvi, 2024, p. 69). با این حال رویکرد هند به تعامل اقتصادی با پاکستان صرفاً امنیتی نیست و ملاحظات اقتصادی و توسعه‌ای را نیز دربر می‌گیرد. از دیدگاه برخی راهبردپردازان هندی، ظرفیت‌های اقتصادی دو کشور و بازار گسترده جنوب آسیا می‌تواند زمینه‌ساز گسترش تجارت و سرمایه‌گذاری باشد. بر همین اساس تقویت پیوندهای اقتصادی و بهبود شرایط توسعه در پاکستان می‌تواند به کاهش تدریجی خصومت‌های دوجانبه و ایجاد زمینه مناسب‌تر برای مدیریت مسائلی مانند تروریسم، کشمیر و تنش‌های هسته‌ای کمک کند (Khan, 2019, p. 29).

با این حال تجارت غیررسمی هند و پاکستان در سال‌های ۲۰۲۴ – ۲۰۲۵ حدود ۲ میلیارد دلار برآورد شده و محدودیت‌های سیاسی از جمله تعلیق تجارت رسمی پس از ۲۰۱۹ همچنان مانع گسترش روابط اقتصادی است (Yusuf, 2023, p. 42). در کنار این روابط تعاملات دفاعی هند با چین نیز به‌تدریج به یکی از ابعاد روابط دوجانبه تبدیل شده است. دیپلماسی دفاعی در سال‌های اخیر اگرچه همچنان در حال تکامل است، به‌عنوان یکی از ابزارهای مدیریت رقابت و حفظ کانال‌های ارتباطی میان دو کشور اهمیت یافته است. ازسرگیری رزمایش مشترک «دست در دست» در سال ۲۰۲۴ با تمرکز بر مدیریت بحران نمونه‌ای از تداوم این تعاملات نظامی در کنار رقابت‌های ژئوپلیتیکی میان هند و چین است.

تعاملات دفاعی یکی از مهم‌ترین ابعاد روابط نظامی چین و هند است. تبادل اطلاعات و ارتباطات نظامی می‌تواند به‌عنوان سازوکاری برای هشدار زودهنگام و جلوگیری از حوادث ناخواسته عمل کند. با این حال سطح همکاری دفاعی دو کشور همچنان محدود است و شکاف‌هایی در پیوندهای امنیتی دوجانبه وجود دارد. باوجود مشارکت در سازوکارهای نظامی منطقه‌ای و بین‌المللی ارتباطات دفاعی چین و هند عمدتا در سطحی محدود و مبتنی بر شراکتی راهبردی اما مبهم باقی مانده است (Johnson, 2005, p. 29). در مقابل همکاری نظامی چین و پاکستان از عمق بیشتری برخوردار است. چین در سال‌های ۲۰۱۹ – ۲۰۲۴ حدود ۸۱ درصد از واردات تسلیحاتی پاکستان را تأمین کرده و دو کشور در سال ۲۰۲۴ - ۲۰۲۵ نیز رزمایش‌های دریایی مشترک برگزار کردند (SIPRI, 2025, p. 12). این تفاوت جایگاه متفاوت روابط دفاعی چین با هند و پاکستان را در ساختار امنیتی جنوب‌آسیا نشان می‌دهد.

پس از استقلال، اولویت اصلی رهبری هند توسعه اقتصادی و اجتماعی و ارتقای وضعیت جمعیت گسترده کشور بود. از این‌رو ملاحظات امنیتی در سیاست‌خارجی جایگاه محدودی داشت. رهبران هند مداخلات هژمونیک قدرت‌های خارجی را تهدیدی علیه دولت‌های مستقل می‌دانستند و بر ایجاد نهادهای بین‌المللی برای تأمین امنیت جمعی تأکید می‌کردند. هند نیز در بسیاری از این سازوکارها مشارکت کرد با این حال این نهادها به جای تحقق مؤثر امنیت جمعی تا حد زیادی به عرصه رقابت قدرت‌های بزرگ تبدیل شدند و منافع کشورهای کوچک‌تر را تحت‌تأثیر قرار دادند. تجربه جنگ ۱۹۶۲ هند و چین این رویکرد را بیش از پیش به چالش کشید. خودداری بسیاری از کشورهای عضو از حمایت

مؤثر از هند به دلیل نگرانی از واکنش چین این برداشت را تقویت کرد که بنابراین ا تکای صرف به سازوکارهای جمعی برای حفاظت از منافع حیاتی کافی نیست. از این‌رو جنگ ۱۹۶۲ برای هند اهمیت خوداتکایی و تقویت ظرفیت‌های مستقل دفاعی را در حفاظت از منافع سرزمینی برجسته ساخت (Fair, 2020, p. 58).

حمایت نظامی اتحاد جماهیر شوروی از بنگلادش در جریان جنگ استقلال از جمله اعزام سه ناوگروه دریایی اعتماد هند به توانایی‌های مستقل خود را تقویت کرد. تجربه تعامل با قدرت‌های بزرگ همراه با ناکارآمدی سازوکارهای امنیت جمعی هند را به اتخاذ رویکردی دوگانه سوق داد؛ نخست، دهلی‌نو تقویت خوداتکایی و حفظ استقلال راهبردی را برای جلوگیری از تبدیل‌شدن به ابزار رقابت قدرت‌های بزرگ در اولویت قرار داد. دوم، افزایش نفوذ، قدرت و جایگاه منطقه‌ای را به عنوان شرط تقویت امنیت و تأمین حمایت لازم برای پیگیری منافع ملی دنبال کرد (Cohen, 2004, p. 36). این رویکرد در سال‌های اخیر نیز در تقویت ظرفیت‌های دفاعی هند بازتاب یافته است.

بودجه دفاعی این کشور در سال مالی ۲۰۲۵ - ۲۰۲۶ به ۶.۸۱ تریلیون روپیه معادل حدود ۷۸.۴ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال قبل ۹.۵ درصد افزایش داشت و بخش مهمی از آن به نوسازی دفاعی اختصاص یافت (Janes, 2025, p. 1). در سطح منطقه‌ای تداوم رقابت‌های امنیتی هند و پاکستان همچنان بر فرصت‌های اعتمادسازی نظامی اثر می‌گذارد و نگرانی‌های چین درباره ثبات جنوب آسیا را افزایش داده است. از دیدگاه پکن ثبات منطقه می‌تواند به کاهش فشارهای امنیتی ناشی از رقابت با هند و تعامل با روسیه کمک کند. در همین چارچوب تعمیق همکاری چین و پاکستان نیز اهمیت یافته است. کریدور اقتصادی چین - پاکستان تا سال ۲۰۲۵ بیش از ۶۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری را به خود اختصاص داده و مرحله دوم آن بر حوزه‌هایی مانند کریدورهای رشد، نوآوری و توسعه سبز متمرکز است.

از منظر تاریخی، ایالات متحده یکی از حامیان مهم پاکستان در ساختار مثلث چین - هند - پاکستان بوده و از طریق اهرم‌های اقتصادی و نظامی بر محاسبات راهبردی اسلام‌آباد اثر گذاشته است. تهدید به کاهش کمک‌های نظامی و مالی در مقاطعی واشنگتن را قادر ساخت پاکستان را از عبور از برخی آستانه‌های هسته‌ای بازدارد (Hrabcová, 2019, p. 27). این نفوذ از پیوندهای امنیتی و توسعه‌ای شکل‌گرفته از دهه ۱۹۵۰ ناشی می‌شود و در چارچوب گسترده‌تر رقابت‌های ژئوپلیتیکی از تنگه تایوان تا شمال دریای عرب معنا می‌یابد. در این میان چین نیز با انتقال فناوری و تعمیق همکاری‌های راهبردی با پاکستان از دهه ۱۹۸۰ به یکی از عوامل مؤثر در پویایی این مثلث تبدیل شده است. در سال‌های ۲۰۲۴ - ۲۰۲۵ روابط ایالات متحده و هند نیز با گسترش همکاری‌های اقتصادی و راهبردی تقویت شد و تجارت دوجانبه به حدود ۲۱۲ میلیارد دلار رسید. در مقابل تعامل واشنگتن با پاکستان بیشتر بر موضوعات امنیتی متمرکز بود (Asia Pacific Foundation, 2025, p. 35).

کشورها برای حفظ موقعیت خود در مجتمع امنیتی منطقه‌ای از مجموعه‌ای از ابزارهای سیاسی، اقتصادی و امنیتی استفاده می‌کنند. این موقعیت افزون بر تقویت امنیت امکان ایفای نقش مؤثرتر در سیاست منطقه‌ای و جهانی را فراهم می‌سازد. در جنوب‌آسیا چین و هند با تثبیت حوزه‌های نفوذ خود در پی حفظ جایگاه راهبردی خویش هستند. با این حالهند به‌دلیل تهدیدهای ناشی از بی‌ثباتی کشورهای پیرامونی نیاز بیشتری به تقویت نفوذ و موضع منطقه‌ای خود احساس می‌کند. در این چارچوب اجلاس سازمان همکاری شانگهای در تیانجین در سال ۲۰۲۵ نیز بر همکاری ضدتروریستی میان کشورهای منطقه تأکید داشت.

نمودار ۱: منافع ژئوپلیتیکی سه‌جانبه‌گرایی در جنوب آسیا

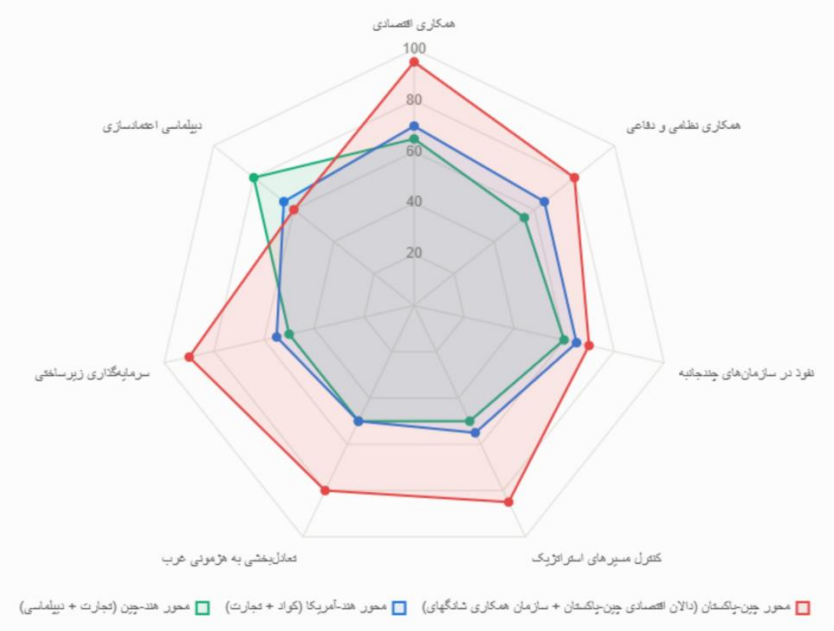

یافته‌های پژوهش

نگاه پاکستان به اهداف راهبردی و توانمندی‌های هسته‌ای چین در چارچوب روابط نزدیک دو کشور شکل گرفته است. چین از معدود شرکای پاکستان است که با وجود توانمندی هسته‌ای این کشور همکاری راهبردی خود را حفظ کرده است. این همکاری به‌ویژه در دوره ۱۹۶۵ تا ۱۹۸۳ با حمایت چین از توسعه ظرفیت‌های هسته‌ای و سامانه‌های انتقال پاکستان ابعاد مهمی یافت. تعهد راهبردی چین به پاکستان در بستر رقابت‌های منطقه‌ای و نگرانی‌های امنیتی اسلام‌آباد تقویت شد و در دهه‌های بعد به همکاری‌های گسترده‌تر انجامید. با این حال ابعاد حمایت چین از منافع ملی پاکستان همواره به‌صورت رسمی و صریح اعلام نشده است. از سوی دیگر ظرفیت‌های هسته‌ای چین در مقیاسی متفاوت قرار دارد و این کشور با برخورداری از زرادخانه هسته‌ای توان موشکی دوربرد و موشک‌های بالستیک قاره‌پیما با قابلیت حمل چند کلاهک مستقل[1] جایگاه خود را به‌عنوان یک قدرت هسته‌ای و نظامی جهانی تثبیت کرده است (China Briefing, 2025, p. 1).

٤- رقابت برای تصاحب قدرت در جنوب آسیا

رقابت قدرت‌های بزرگ در جنوب آسیا این منطقه را به یکی از عرصه‌های مهم رقابت ژئوپلیتیکی و نظامی در سیاست بین‌الملل تبدیل کرده است. تحولات این منطقه نشان می‌دهد که قدرت‌های بزرگ در کنار اهداف امنیتی در پی گسترش نفوذ سیاسی، اقتصادی و راهبردی خود و دسترسی به منابع و مسیرهای ارتباطی هستند. ایالات متحده، بریتانیا، فرانسه و دیگر قدرت‌های فرامنطقه‌ای از طریق ائتلاف‌ها و مشارکت‌های امنیتی حضور خود را در آسیا به‌ویژه جنوب آسیا و

[1] Multiple Independently-targetable Reentry Vehicle - MIRV

اقیانوس هند تقویت کرده‌اند. در این میان روابط ایالات متحده با هند، پاکستان و دیگر شرکای منطقه‌ای بخشی از آرایش پیچیده قدرت در برابر نفوذ فزاینده چین را شکل می‌دهد. از این منظر رقابت میان چین و ایالات متحده به یکی از عوامل مؤثر بر بازآرایی مناسبات امنیتی جنوب‌آسیا تبدیل شده است. در سال ۲۰۲۵ تقویت همکاری‌های امنیتی در چارچوب کواد و تمرکز بر امنیت دریایی در اقیانوس هند و آرام بخشی از تلاش واشنگتن برای حفظ موازنه منطقه‌ای در برابر گسترش نفوذ چین بود (Council on Foreign Relations, 2025, p. 10). در این ساختار، پاکستان نیز به‌دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی و روابط راهبردی با چین در محاسبات امنیتی قدرت‌های بزرگ اهمیت یافته است. ازاین‌رو مثلث چین، هند و پاکستان را نمی‌توان صرفا در چارچوب روابط دوجانبه تحلیل کرد؛ زیرا حضور و سیاست قدرت‌های فرامنطقه‌ای نیز بر موازنه قدرت و رفتار راهبردی این بازیگران اثر می‌گذارد (Heritage Foundation, 2025, p. 9).

نمودار ۲: ابعاد رقابت قدرت‌ها در جنوب‌آسیا

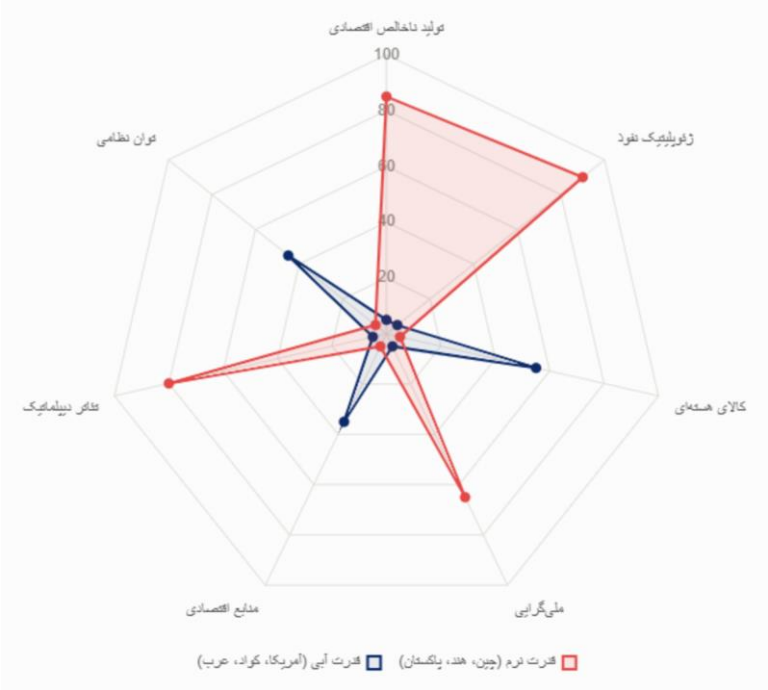

یافته‌های پژوهش

بازدارندگی هسته‌ای، در دو سطح استراتژیک و زیراستراتژیک عمل می‌کند. بازدارندگی هسته‌ای استراتژیک متوجه سرزمین و دارایی‌های حیاتی دشمن است، درحالی‌که بازدارندگی زیراستراتژیک بر عملیات تئاتر[۲] برتری میدان نبرد یا هر دو تمرکز دارد. در مثلث استراتژیک جنوب‌آسیا هند، پاکستان و چین زرادخانه‌های هسته‌ای خود را بخشی از راهبرد بازدارندگی و تأمین امنیت ملی قرار داده‌اند. از این‌رو بررسی نقش نظریه بازدارندگی در شکل‌دهی به راهبردهای امنیتی این سه قدرت

[۲] تئاتر عملیات به یک حوزه جغرافیایی مشخص اطلاق می‌شود که در آن عملیات و فعالیت‌های نظامی مرتبط با یک منازعه یا جنگ انجام می‌گیرد.

اهمیت ویژه‌ای دارد. بر اساس برآورد سیپری[3] در ابتدای سال ۲۰۲۵ هند حدود ۱۸۰، پاکستان ۱۷۰ و چین حدود ۶۰۰ کلاهک هسته‌ای در اختیار داشتند (SIPRI, 2025,.p. 20). درگیری نظامی هند و پاکستان در مه ۲۰۲۵ نیز نشان داد که وجود سلاح هسته‌ای لزوما مانع وقوع درگیری متعارف نمی‌شود و می‌تواند در شرایط بحرانی خطر تشدید تنش را افزایش دهد. بر اساس گزارش سیپری این بحران را نمونه‌ای از چالش‌های پیش‌روی منطق بازدارندگی هسته‌ای در جنوب آسیا می‌داند. در این میان، توسعه توان موشکی و هسته‌ای چین از جمله سامانه‌های موشکی با قابلیت حمل چند کلاهک[4] مستقل بر محاسبات راهبردی هند و پاکستان نیز اثرگذار است. در مجموع گسترش و نوسازی زرادخانه‌های هسته‌ای در جنوب آسیا در شرایط ضعف رژیم‌های کنترل تسلیحات، پویایی رقابت هسته‌ای و خطر محاسبه نادرست را تشدید کرده است. در سال‌های اخیر مسائل سیاست خارجی و نظام‌های ائتلافی در جنوب آسیا اهمیت بیشتری یافته‌اند. این منطقه با افزایش سوءظن رقابت‌های امنیتی و آگاهی فزاینده از پیوند میان مسابقه تسلیحاتی و پویایی‌های سیاسی مواجه است. در چنین شرایطی روابط پاکستان با همسایگان خود نیز بر معادلات امنیتی منطقه اثر گذاشته و افغانستان و ایران نیز در برخی مسائل امنیتی و ژئوپلیتیکی جنوب‌آسیا نقش دارند. از این‌رو محیط منطقه‌ای جنوب آسیا به ساختاری پیچیده و چندلایه تبدیل شده است.

در این میان مثلث استراتژیک چین، هند و پاکستان یکی از کانون‌های مهم رقابت و موازنه قدرت در منطقه به شمار می‌رود. هر سه کشور در پی حفظ منافع و موقعیت راهبردی خود هستند و هم‌زمان می‌کوشند از تشدید بی‌ثباتی و افزایش هزینه‌های امنیتی جلوگیری کنند. در سال ۲۰۲۵ روابط ایالات متحده با هند و پاکستان نیز بر این پویایی اثرگذار بود. واشنگتن همکاری راهبردی خود با هند را در حوزه‌هایی مانند فناوری و زنجیره تأمین مواد معدنی تقویت کرد و در عین حال روابط خود با پاکستان را حفظ نمود. بحران پس از حمله ۲۲ آوریل ۲۰۲۵ در پهلگام و درگیری نظامی هند و پاکستان در ماه مه نیز نقش دیپلماسی آمریکا در تلاش برای کاهش تنش را برجسته کرد (United States Institute of Peace, 2025, p. 1).

در سطح گسترده‌تر رقابت ایالات متحده و چین بر آرایش امنیتی جنوب‌آسیا اثر گذاشته است و همکاری چین با پاکستان و مشارکت هند در سازوکارهایی مانند کواد، بخشی از پویایی موازنه قدرت و رقابت راهبردی در منطقه را شکل می‌دهد.

چین به‌عنوان یک قدرت جهانی در حال ظهور در پی گسترش نفوذ خود در جنوب‌آسیا است و این منطقه را به‌دلیل اهمیت آن در ابتکار کمربند و جاده، در محاسبات راهبردی خود جای داده است. از این‌رو پکن توسعه شراکت با پاکستان و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها را برای تقویت حضور منطقه‌ای خود دنبال می‌کند و همزمان همکاری‌های اقتصادی و نظامی با اسلام‌آباد را گسترش می‌دهد.

در نیمه نخست ۲۰۲۵ مشارکت چین در طرح‌های کمربند و جاده به ۵۷.۱ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری و ۶۶.۲ میلیارد دلار قراردادهای ساختمانی رسید که بخش مهمی از آن به مرحله دوم کریدور اقتصادی چین – پاکستان و حوزه‌هایی مانند رشد، نوآوری و توسعه سبز مربوط می‌شود (Green Finance & Development Center, 2025, p. 1). سی‌پک علاوه بر تقویت تجارت و اتصال منطقه‌ای می‌تواند فرصت‌هایی برای توسعه اقتصادی در پاکستان ایجاد کند، اما اجرای این پروژه‌ها با نگرانی‌هایی درباره پیامدهای زیست‌محیطی و افزایش سطح بدهی نیز همراه بوده است (New Security Beat, 2025, p. 3). در مقابل هند گسترش نفوذ چین را یکی از ملاحظات مهم سیاست منطقه‌ای خود می‌داند و برای حفظ موقعیت

[3] Stockholm International Peace Research Institute
[4] Intercontinental Ballistic Missile - ICBM

راهبردی خویش روابط سیاسی و امنیتی با کشورهای پیرامونی را توسعه داده است. افغانستان و ایران در این رویکرد اهمیت ویژه‌ای دارند.

هند در سال ۲۰۲۵ روابط خود با حکومت سرپرست افغانستان را ارتقا و حضور دیپلماتیک خود در کابل را افزایش داد (The Diplomat, 2025, p. 5). این تغییر بخشی از تلاش دهلی‌نو برای بازسازی روابط با افغانستان پس از خروج نیروهای ناتو در سال ۲۰۲۱ بود (South Asia Monitor, 2025, p. 10). هند همچنین همکاری خود با ایران را در حوزه‌های اقتصادی، ارتباطی و امنیتی تقویت کرده است و از این طریق می‌کوشد حضور منطقه‌ای خود را حفظ و پیامدهای تغییر موازنه قدرت در جنوب آسیا را مدیریت کند.

چشم‌انداز سیاست قدرت در جنوب‌آسیا فراتر از ائتلاف‌های سنتی شکل گرفته است و افغانستان و ایران نیز در برخی تحولات امنیتی و ژئوپلیتیکی منطقه نقش دارند. این دو کشور تحت‌تأثیر ملاحظات امنیتی و منافع راهبردی خود در تعاملات منطقه‌ای مشارکت می‌کنند و روابط خود را در چارچوب اهداف سیاسی و امنیتی دنبال می‌نمایند. حضور افغانستان و ایران در کنار رقابت قدرت‌های اصلی بر پیچیدگی مناسبات جنوب آسیا افزوده است. در سال ۲۰۲۵ هند روابط خود با حکومت سرپرست افغانستان را توسعه داد و دیدار وزیر امور خارجه هند با مقام‌های افغان در اکتبر بخشی از این روند بود (Foreign Policy, 2025, p. 26). این رویکرد در شرایطی دنبال شد که روابط هند و پاکستان همچنان با اختلافات امنیتی و سیاسی همراه بود (Atlantic Council, 2025, p. 1). افغانستان همچنین از نظر جغرافیایی و اقتصادی در ارتباط هند با ایران اهمیت دارد و همکاری‌های مرتبط با مسیرهای تجاری و بندری از جمله چابهار یکی از زمینه‌های مهم تعامل سه کشور است. در این چارچوب تحول روابط افغانستان، هند و ایران می‌تواند بر الگوهای ارتباطی و موازنه‌های منطقه‌ای جنوب‌آسیا اثرگذار باشد.

سیاست قدرت در جنوب‌آسیا ساختاری پیچیده دارد و شبکه‌ای از روابط و ائتلاف‌های متداخل رقابت میان بازیگران منطقه‌ای را شکل می‌دهد. درک این وضعیت مستلزم توجه به پیوندهای متقابل شرق و غرب و تأثیر آن‌ها بر آرایش سیاسی و امنیتی منطقه است. کشورهای منطقه در دوره‌های مختلف کوشیده‌اند ضمن حفظ روابط خود با قدرت‌های بزرگ از وابستگی کامل به یک بلوک یا اتخاذ سیاست عدم‌تعهد مطلق پرهیز کنند. در این چارچوب سیاست اتحاد جماهیر شوروی در قبال جنوب و جنوب غرب آسیا نیز صرفا بر مسئله پاکستان متمرکز نبود و مسکو منافع خود را در چارچوب گسترده‌تری دنبال می‌کرد. پس از بحران افغانستان در سال ۱۹۷۹ نیز سیاست شوروی در منطقه تحت‌تأثیر مجموعه‌ای از ملاحظات امنیتی و ژئوپلیتیکی قرار داشت. از سوی دیگر تغییر نگاه روسیه به افغانستان و هند و شکل‌گیری برداشت‌های جدید درباره منافع و ارزش‌های مشترک می‌تواند بر محاسبات ژئوپلیتیکی هند اثر بگذارد. در چنین شرایطی دهلی‌نو ناگزیر است روابط خود با مسکو و سایر بازیگران منطقه‌ای را با توجه به تحولات متغیر محیط امنیتی جنوب آسیا تنظیم کند.

۵- تأثیر مثلث استراتژیک بر پویایی قدرت‌جهانی

همکاری روبه‌گسترش چین و پاکستان در شرایط گذار به نظم چندقطبی اهمیت بیشتری یافته است. تغییر در توزیع قدرت جهانی و افزایش نقش بازیگران غیرغربی زمینه تعمیق روابط راهبردی دو کشور را فراهم کرده است. این همکاری بر اهداف مشترک اقتصادی و امنیتی استوار است و در طرح‌هایی مانند کریدور اقتصادی چین - پاکستان نمود یافته است (Hafeznia et al., 2025, p. 49). این پروژه‌ها علاوه بر گسترش روابط تجاری، به تقویت اتصال منطقه‌ای و

افزایش حضور اقتصادی چین در جنوب آسیا کمک می‌کنند تا نیمه نخست ۲۰۲۵ ارزش سرمایه‌گذاری‌های چین در کریدور اقتصادی چین - پاکستان به بیش از ۶۶ میلیارد دلار رسید و مرحله دوم آن بر حوزه‌هایی مانند کریدورهای رشد، نوآوری و توسعه سبز تمرکز دارد (Green Finance & Development Center, 2025, p. 1). سرمایه‌گذاری در مناطق اقتصادی ویژه نیز بخشی از این روند است و با اهدافی مانند توسعه زیرساخت، جذب سرمایه و ایجاد فرصت‌های شغلی در پاکستان دنبال می‌شود (The Daily CPEC, 2025, p. 1). در سطح چندجانبه، سازمان همکاری شانگهای نیز بستر دیگری برای تعامل چین و پاکستان در حوزه‌های امنیتی و اقتصادی فراهم کرده است. اجلاس این سازمان در سال ۲۰۲۵ در تیانجین با تمرکز بر موضوعات«انرژی، امنیت و مبارزه با تروریسم» اهمیت همکاری چندجانبه در محیط منطقه‌ای را نشان داد (Positive Pakistan, 2025, p. 2).

افزون بر این موقعیت جغرافیایی پاکستان و روابط نزدیک آن با چین دو کشور را در موقعیتی قرار داده است که می‌توانند بر برخی مسیرهای ارتباطی و تحولات امنیتی در اقیانوس هند و آسیای مرکزی اثرگذار باشند. همکاری دفاعی و دریایی از جمله برنامه‌های مرتبط با تأمین زیردریایی‌های چینی برای پاکستان نیز یکی از ابعاد این روابط است که بر محاسبات امنیتی هند و توازن دریایی در اقیانوس هند اثر می‌گذارد. همکاری چین و پاکستان را می‌توان در چارچوب روندهای مرتبط با چندقطبی‌شدن نظام بین‌الملل بررسی کرد. روندی که در آن روابط و ائتلاف‌های جدید بر توزیع قدرت جهانی اثر می‌گذارند. شکل (۳) پویایی قدرت جهانی و نقش ائتلاف‌های نوظهور را در چشم‌انداز ژئوپلیتیکی کنونی نشان می‌دهد.

نمودار۳: پویایی قدرت‌جهانی و اتحادها

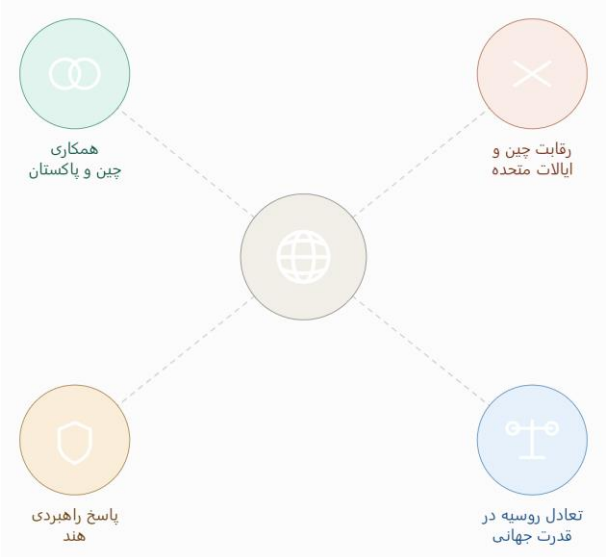

منبع: یافته‌های پژوهش

در این چارچوب، همکاری چین و پاکستان یکی از مؤلفه‌های مهم روابط قدرت در آسیا است و در کنار نقش روسیه و سیاست‌های راهبردی هند بر معادلات منطقه‌ای اثر می‌گذارد. گسترش تعاملات دو کشور در چارچوب‌های چندجانبه از جمله سازمان همکاری شانگهای نیز بر این روند افزوده است. برنامه اقدام چین و پاکستان برای سال‌های ۲۰۲۵ تا ۲۰۲۹ با تمرکز بر حوزه‌هایی مانند آموزش و محیط‌زیست نمونه‌ای از گسترش همکاری‌های دوجانبه در حوزه‌های غیرامنیتی است (CPEC Secretariat, 2025, p. 4). این اقدامات، علاوه بر پیوندهای اقتصادی دامنه همکاری‌های اجتماعی و توسعه‌ای دو کشور را نیز گسترش داده است. در سطح منطقه‌ای سازمان همکاری شانگهای زمینه تعامل چین، پاکستان و روسیه را در موضوعاتی امنیت، انرژی و مبارزه با تروریسم فراهم می‌کند. از این‌رو، توسعه همکاری چین و پاکستان را می‌توان بخشی از تغییرات جاری در توزیع قدرت و گسترش سازوکارهای چندجانبه در آسیا دانست.

مشارکت پاکستان در رقابت ایالات متحده و چین در سال‌های اخیر دستخوش تغییر شده و روابط نزدیک با چین جایگاه این کشور را در محاسبات راهبردی پکن تقویت کرده است. سیاست‌خارجی پاکستان که در دوره جنگ سرد و پس از آن ارتباط نزدیکی با واشنگتن داشت به‌تدریج تحت‌تأثیر افزایش وزن اقتصادی و ژئوپلیتیکی چین قرار گرفته است. کریدور اقتصادی چین – پاکستان نیز در این روند نقش مهمی داشته و از طریق توسعه زیرساخت، پروژه‌های انرژی و جذب سرمایه‌گذاری فرصت‌هایی برای تقویت اقتصاد پاکستان فراهم کرده است (Noorali & Ahmadi, 2022, p. 1179).

در چارچوب رقابت چین و ایالات متحده، روابط نزدیک اسلام‌آباد و پکن به پاکستان امکان می‌دهد دامنه گزینه‌های راهبردی خود را گسترش دهد و از اتکای کامل به یک قدرت خارجی پرهیز کند. در مقابل روابط پاکستان و آمریکا پس از ۱۱ سپتامبر به‌دلیل اختلاف منافع در موضوعاتی«افغانستان و مبارزه با تروریسم» با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده است. در چنین شرایطی پاکستان تلاش کرده است روابط خود با هر دو قدرت را بر اساس منافع اقتصادی و امنیتی تنظیم کند و از ظرفیت‌های متفاوت آن‌ها بهره گیرد (Ghaderi Hajat et al., 2024, p. 528). در سال ۲۰۲۵ نیز مذاکرات اقتصادی و تجاری میان پاکستان و آمریکا از جمله درباره کاهش تعرفه‌ها در کنار تداوم همکاری‌های اقتصادی با چین ادامه یافت (The Diplomat, 2025a, p. 2). این وضعیت نشان می‌دهد که اسلام‌آباد در برابر رقابت دو قدرت رویکردی چندجانبه و انعطاف‌پذیر در پیش گرفته است و می‌کوشد از همکاری با آمریکا در حوزه فناوری و تجارت و از سرمایه‌گذاری چین برای توسعه اقتصادی استفاده کند (Geopolitical Futures, 2025, p. 8).

هند نسبت به گسترش همکاری چین و پاکستان و پیامدهای آن برای محیط امنیتی جنوب‌آسیا نگرانی‌هایی دارد. کریدور اقتصادی چین – پاکستان از بخش‌هایی از گیلگیت – بلتستان که هند نسبت به وضعیت سرزمینی آن ادعا دارد عبور می‌کند و از دیدگاه دهلی‌نو با ادعاهای ارضی این کشور در تعارض است. این موضوع در کنار گسترش حضور اقتصادی و زیرساختی چین در منطقه بر نگرانی‌های هند درباره تغییر موازنه قدرت در جنوب‌آسیا افزوده است. هند همچنین نسبت به نقش سازمان همکاری شانگهای در تقویت همکاری‌های چین و پاکستان حساسیت دارد. دهلی‌نو از سال ۲۰۱۷ عضو این سازمان است، اما هم‌زمان باید روابط خود با پاکستان و رقابت راهبردی با چین را مدیریت کند.

این ملاحظات بر سیاست خارجی هند و توسعه روابط آن با ایالات متحده، ژاپن و دیگر شرکای منطقه‌ای اثر گذاشته است.

مشارکت هند در کواد نیز بخشی از این روند به شمار می‌رود و بر حوزه‌هایی مانند امنیت دریایی و اتصال منطقه‌ای تمرکز دارد. در نشست سازمان همکاری شانگهای در سال ۲۰۲۵ هند بر ضرورت احترام متقابل به حاکمیت و ملاحظات امنیتی اعضا تأکید کرد و اختلافات هند و پاکستان نیز بر فضای نشست اثر گذاشت (Council on Foreign Relations, 2025b, p. 3). از این‌رو همکاری چین و پاکستان به‌ویژه در قالب کریدور اقتصادی چین – پاکستان در محاسبات امنیتی هند اهمیت یافته و در کنار تحولات مرزی و بحران گالوان بر رویکرد دهلی‌نو نسبت به ترتیبات امنیتی منطقه اثرگذار بوده است (The Diplomatist, 2025, p. 1).

نمودار ٤: تاثیر مثلث‌استراتژیک بر پویایی قدرت‌جهانی

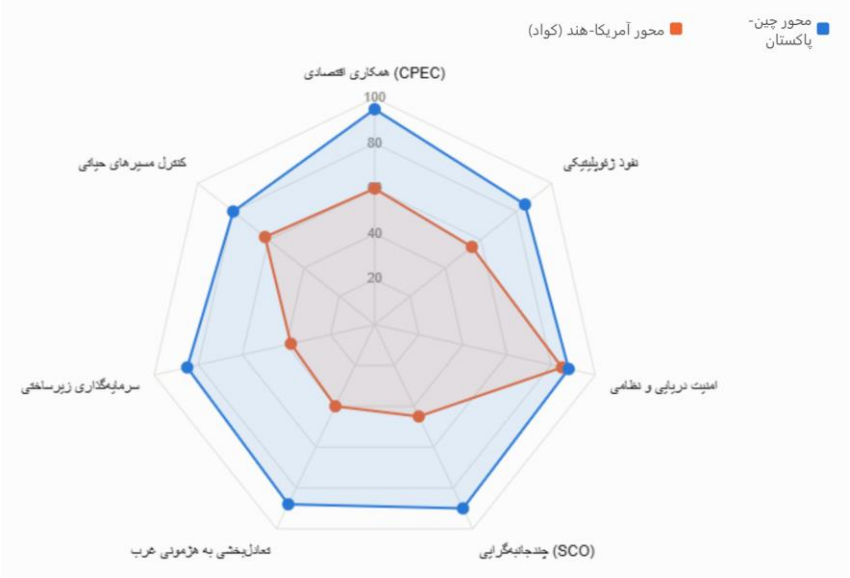

یافته‌های پژوهش

موقعیت روسیه در خصوص رابطه چین – پاکستان در سازمان همکاری شانگهای پیچیده‌است و هدف کلی آن را در آشتی دادن اهداف منطقه‌ای خود با اتحادش با چین نشان می‌دهد. از نظر تاریخی روسیه پیوندهای قوی‌تری با هند پرورش داده است، اما به‌تدریج ارتباطاتی با پاکستان به‌ویژه در چارچوب سازمان همکاری شانگهای توسعه داده است. هرچند روسیه مشارکت مستقیمی در دالان اقتصادی چین – پاکستان ندارد از گسترش همکاری‌های اقتصادی در اوراسیا حمایت می‌کند که در برخی ابعاد با ابتکار کمربند و جاده چین هم‌راستا است. این همکاری به روسیه امکان می‌دهد نفوذ خود را در آسیای‌مرکزی افزایش دهد درحالی‌که اتحاد چین – پاکستان را با احتیاط مدیریت می‌کند بدون اینکه هند را بیگانه سازد. روسیه در چارچوب سازمان همکاری شانگهای در تدوین سیاست‌های امنیتی منطقه‌ای و تقویت همکاری‌های ضدتروریسم نقش دارد؛ اولویتی که چین و پاکستان نیز بر آن تأکید می‌کنند. همکاری چین و

پاکستان نیز با هدف روسیه برای حفظ ثبات منطقه به‌ویژه در افغانستان و آسیای مرکزی هم‌راستا است. با این حال روسیه باید این رابطه را با پیوندهای پایدار خود با هند که بازیگری محوری در برنامه اوراسیایی‌اش است موازنه کند.

٦- تأثیر مثلث استراتژیک بر ثبات منطقه‌ای

تأثیر تعاملات مثلثی بر ثبات منطقه‌ای تا حد زیادی به میزان هم‌راستایی ادراک‌ها و جهت‌گیری‌های سیاستی دولت‌های ضعیف‌تر در قبال قدرت‌های مثلثی«ایالات‌متحده، چین و روسیه در آسیا - اقیانوسیه یا هند، چین و پاکستان در جنوب‌آسیا» بستگی دارد (Acharya, 2019, p. 45). این هم‌راستایی تنها از طریق سازوکارهای دیپلماتیک شکل نمی‌گیرد، بلکه تحت‌تأثیر سازه‌انگاری اجتماعی نیز قرار دارد. زیرا ادراک‌های مشترک از تهدیدها و فرصت‌ها می‌تواند به شکل‌گیری هویت‌ها و منافع مشترک منجر شود. از این منظر مشاهده و ارزیابی ابعاد مثبت تعاملات قدرت‌های مثلثی به‌ویژه در حوزه‌های اقتصادی و امنیتی می‌تواند نگرانی دولت‌های ضعیف‌تر از رقابت قدرت‌های بزرگ را کاهش دهد (Mearsheimer, 2014, p. 362). برای نمونه برخی کشورهای جنوب شرق آسیا ابتکار کمربند و جاده چین را صرفا به‌عنوان ابزاری برای گسترش نفوذ نمی‌بینند، بلکه آن را فرصتی برای توسعه زیرساختی و اقتصادی نیز ارزیابی می‌کنند (Cai, 2017, p. 28). بنابراین پیامدهای تعاملات مثلثی فراتر از رقابت قدرت قرار می‌گیرد و می‌تواند در قالب ابتکارات اقتصادی، امنیتی و دیپلماتیک بازتاب یابد. همکاری‌های نظامی میان قدرت‌های مثلثی از جمله رزمایش‌های مشترک آمریکا، هند و ژاپن در چارچوب کواد نیز از نمونه‌های این تعاملات است که می‌تواند بر ترتیبات امنیتی منطقه‌ای اثر بگذارد (Pant, 2020, p. 112). همچنین سرمایه‌گذاری‌های چین در پاکستان از طریق دالان اقتصادی چین - پاکستان علاوه بر آثار اقتصادی بر وابستگی‌های متقابل و محاسبات راهبردی کشورهای منطقه نیز تأثیر گذاشته است (Wolf, 2021, p. 19). در سطح دیپلماتیک نیز قدرت‌های مثلثی می‌توانند از نفوذ خود برای میانجی‌گری و تسهیل حل‌وفصل منازعات استفاده کنند. چنان‌که روسیه در تعاملات مرتبط با بحران سوریه و چین در مذاکرات مربوط به برنامه هسته‌ای کره شمالی از ظرفیت‌های دیپلماتیک خود برای مدیریت منازعات بهره گرفته‌اند.

استراتژی‌های رقابتی مثبت جمع[5] قدرت‌های مثلثی فراتر از دستاوردهای کوتاه‌مدت است و می‌تواند بر ادراک و رفتار دولت‌های ضعیف‌تر اثر بگذارد. اجرای سنجیده این اقدامات از جمله توافق‌های تجاری منطقه‌ای مانند مشارکت اقتصادی جامع منطقه‌ای[6] میان چین، ژاپن و کره‌جنوبی، تعهد قدرت‌های مثلثی به ایجاد چارچوبی باثبات و مرفه در منطقه را نشان می‌دهد (Petri & Plummer, 2020, p. 205). چنین رویکردی می‌تواند اعتماد دولت‌های ضعیف‌تر به نیت‌های قدرت‌های مثلثی را افزایش داده و زمینه را برای همکاری و توسعه منطقه‌ای فراهم کند.

در مقابل، نبود هم‌راستایی در موضوعاتی مانند مناقشات دریای چین جنوبی می‌تواند به شکل‌گیری پویایی‌های منفی‌جمع و افزایش رقابت منجر شود. در این چارچوب قدرت‌های مثلثی می‌توانند با ایجاد فضای همکاری ابتکاراتی را پیش ببرند که هم‌زمان به کاهش برخی مخاطرات ژئوپلیتیکی و تقویت نهادهای منطقه‌ای از جمله آسه‌آن کمک کند. پویایی تعاملات مثلثی نیز با افزایش هم‌راستایی در ادراک‌ها و سیاست‌های دولت‌های ضعیف‌تر تقویت می‌شود

[5] Positive-sum
[6] Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP

(Badiee Azandahi et al., 2022, p. 379). ابتکاراتی که از سوی دولت‌های منطقه‌ای سازنده، متقابلاً سودمند و دربرگیرنده منافع مشترک تلقی شوند می‌توانند زمینه همکاری و همبستگی بیشتر را فراهم کنند. نمونه آن دیپلماسی واکسن[۷] چین در جریان همه‌گیری کووید-۱۹ است که از طریق تأمین و توزیع واکسن در برخی کشورهای منطقه، به گسترش همکاری‌های بهداشتی و تعاملات دیپلماتیک کمک کرد (Badiee Azandahi et al., 2021, p. 1549).

پویایی تعاملات مثلث استراتژیک بر ثبات منطقه‌ای و شکل‌گیری ادراک‌ها و انتخاب‌های امنیتی بازیگران اثر می‌گذارد. این تأثیر تا حد زیادی به زمینه‌ای بستگی دارد که تعاملات مثلثی در آن شکل می‌گیرند؛ زمینه‌ای که عوامل داخلی«ناسیونالیسم» و عوامل خارجی(تغییرات آب‌وهوایی) را دربرمی‌گیرد (Buzan & Wæver, 2003, p. 23). روابط میان بازیگران نیز می‌تواند در سطوح مختلف شکل گیرد. این روابط در سطوح مختلف شکل می‌گیرند: سطح داخلی با نقش لابی‌های نظامی در هند، سطح دوجانبه با پیمان آکوس، سطح هسته‌ای با تعاملات آمریکا، روسیه و چین در حوزه کنترل تسلیحات و سطح منطقه‌ای با سازمان همکاری منطقه‌ای جنوب آسیا (سارک) نمود می‌یابد. هر یک از این سطوح لایه‌ای متفاوت از روابط بین‌الملل و فرایند سیاست‌گذاری را شکل می‌دهد و تحت‌تأثیر مسائل خاص و گروه‌های ذی‌نفع قرار دارد.

در تحلیل پویایی قدرت مثلث استراتژیک در بستری تعاملی عمل می‌کند که با ساختارهای منطقه‌ای هم‌پوشانی دارد و شبکه پیچیده‌ای از روابط میان اعضا ایجاد می‌کند. برای نمونه در مثلث آمریکا، چین و تایوان ادراک تهدید متقابل می‌تواند به تشدید رقابت قدرت‌های بزرگ و شکل‌گیری آنچه «تله توکیدیدس»[۸] نامیده می‌شود، منجر شود (Allison, 2017, p. 187). بررسی این روابط متقابل می‌تواند الگوهای راهبردی، تلاش‌های موازنه‌سازی[۹]، فرصت‌های همکاری و انتخاب‌های جایگزین بازیگران در بهره‌گیری از منابع قدرت از جمله ظرفیت‌های سایبری و فضایی را آشکار سازد. همچنین این تحلیل به شناسایی نقش‌ها و ادراک‌های متفاوتی کمک می‌کند که بازیگران در تعامل با یکدیگر شکل می‌دهند (Thoker & Singh, 2017, p. 68). شبکه تعاملات در سطوح مختلف روابط ساختاری پیچیده از پویایی قدرت ایجاد می‌کند که بر ادراک‌ها و تصمیم‌های بازیگران اثر می‌گذارد. از این‌رو شناخت انگیزه‌ها، راهبردها و اهداف هر یک از بازیگران برای تحلیل روابط مثلثی اهمیت دارد. برای نمونه سیاست چین در ابتکار کمربند و جاده را می‌توان حاصل ترکیبی از ملاحظات واقع‌گرایانه اقتصادی و رویکردهای مبتنی بر لیبرالیسم نهادی دانست.

بررسی نقاط تلاقی قدرت‌های مثلثی نیز می‌تواند الگوهای متفاوت راهبردی را آشکار سازد. از موازنه‌سازی و حفظ روابط هم‌زمان ویتنام با چین و آمریکا تا هم‌سویی فیلیپین با سازوکارهای امنیتی مرتبط با کواد (Heydarian, 2022, p. 33). چنین تحلیلی امکان بررسی اهداف بازیگران را فراهم می‌کند. اهدافی که می‌تواند شامل حفظ موازنه قدرت گسترش همکاری یا استفاده از ابزارهای جدید قدرت مانند دیپلماسی دیجیتال باشد. همچنین تعاملات مثلثی بر شکل‌گیری نقش‌ها و تصاویری که بازیگران از یکدیگر دارند، اثر می‌گذارد. برای مثال، چین در برخی گفتمان‌های

[7] Vaccine Diplomacy
[8] Thucydides' Trap
[9] Balancing

سیاست خارجی به‌عنوان «قدرت صلح‌آمیز»[10] معرفی می‌شود و در مقابل ایالات متحده در برخی روایت‌ها به‌عنوان قدرتی هژمونیک بازنمایی می‌گردد (Yan, 2019, p. 92). هم‌پوشانی منافع و ادراک‌ها نیز بر فرایند تصمیم‌گیری منطقه‌ای تأثیر دارد و می‌تواند جهت تعاملات میان بازیگران مثلثی را تغییر دهد. این تعاملات در برخی موارد به شکل‌گیری بازی‌های مثبت جمع و گسترش منافع متقابل منجر می‌شوند «توافق جامع و مترقی برای مشارکت ترانس‌پاسیفیک بدون حضور آمریکا»[11]. در مقابل اختلاف منافع می‌تواند به شکل‌گیری بازی‌های منفی‌جمع و تشدید رقابت میان بازیگران منجر شود؛ همانند تحریم‌های متقابل در جنگ تجاری آمریکا و چین (Lighthizer, 2020, p. 178).

جدول ۱: تحلیل تأثیر تعاملات مثلث استراتژیک بر ثبات منطقه‌ای

بعد تحلیل	مکانیسم اصلی	پیامد بر ثبات منطقه‌ای	نمونه‌های تجربی
هم‌راستایی ادراک‌ها و سیاست‌ها	سازه‌انگاری اجتماعی بازسازی هویت جمعی از طریق ادراک مشترک تهدید/فرصت	کاهش نگرانی‌های دولت‌های ضعیف‌تر نسبت به سیاست قدرت	تفسیر مثبت کمرنبد - جاده در جنوب شرق آسیا به‌عنوان فرصت توسعه زیرساختی
ابتکارات اقتصادی مشترک	سرمایه‌گذاری زیرساختی رشد اقتصادی مشروط	افزایش(GDP)، تعدیل وابستگی استراتژیک، کاهش تنش دوجانبه	دالان اقتصادی چین – پاکستان: رشد ۲ - ۳ درصد(GDP)، کاهش غیرمستقیم تنش هند – پاکستان
همکاری امنیتی و نظامی	رزمایش‌های مشترک، کمک نظامی، میانجی‌گری دیپلماتیک	تقویت امنیت جمعی، کاهش ریسک ژئوپلیتیکی	رزمایش‌های کواد (آمریکا - هند – ژاپن)، میانجی‌گری چین در کره شمالی، روسیه در سوریه
استراتژی‌های مثبت‌جمع	توافق‌های تجاری منطقه‌ای، دیپلماسی واکسن، نهادسازی چندجانبه	ایجاد اعتماد، همکاری پایدار، کاهش چرخه‌های منفی‌جمع	مشارکت جامع اقتصادی منطقه‌ای[12]؛ شامل چین، ژاپن، کره جنوبی)، واکسن‌دیپلماسی چین در کووید-۱۹
عدم هم‌راستایی (چالش)	ادراک تهدید متقابل، تله توکیدیدس، رقابت هژمونیک	افزایش تنش، چرخه‌های منفی‌جمع، بحران‌های منطقه‌ای	دریای جنوبی چین، بحران اوکراین ۲۰۲۲، جنگ تجاری آمریکا – چین
نقش میانجی‌گری قدرت‌های مثلثی	بهره‌گیری از نفوذ برای حل‌وفصل مسالمت‌آمیز	کاهش شدت تعارضات دوجانبه، تقویت نهادهای منطقه‌ای	میانجی‌گری روسیه (ترکیه – ایران)، چین (کره شمالی)، آمریکا (توافق ابراهیم)
زمینه‌های تعیین‌کننده	عوامل داخلی (ناسیونالیسم، لابی نظامی) خارجی (تغییرات اقلیمی، فناوری)	شکل‌دهی به انتخاب‌های امنیتی و پویایی تصمیم‌گیری	لابی نظامی هند، پیمان آکوس، مثلث هسته‌ای آمریکا - روسیه - چین.

منبع: یافته‌های پژوهش

[10] Balance of Power
[11] Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership – CPTPP
[12] Regional Comprehensive Economic Partnership

۷- رقابت برای سلطه قدرت در منطقه

رقابت برای افزایش نفوذ و ارتقای موقعیت راهبردی میان قدرت‌های منطقه‌ای چشم‌انداز ژئوپلیتیکی جنوب‌آسیا را تحت‌تأثیر قرار داده است. این رقابت از یک‌سو ریشه در مناقشات تاریخی هند و پاکستان، به‌ویژه مسئله کشمیر دارد و از سوی دیگر با حضور قدرت‌هایی مانند چین و ایالات متحده ابعاد گسترده‌تری یافته است. بحران هند و پاکستان در مه ۲۰۲۵ نمونه‌ای از این وضعیت بود که در جریان آن دو کشور هسته‌ای وارد یک رویارویی نظامی مستقیم شدند و خطر تشدید بحران مورد توجه قرار گرفت (Kapoor, 2025, p. 12). در این چارچوب هند و پاکستان علاوه بر رقابت دوجانبه، روابط و رقابت‌های خود با چین را نیز در محاسبات امنیتی منطقه‌ای لحاظ می‌کنند. در جریان بحران ۲۰۲۵ استفاده پاکستان از جنگنده‌های چینی J-10C و موشک‌های PL-15 در عملیات هوایی مورد توجه قرار گرفت و گزارش‌های مختلف از وارد شدن خسارت به شماری از هواپیماهای هندی منتشر شد با این حال جزئیات مربوط به نوع هواپیماهای منهدم‌شده و عامل دقیق آن‌ها همچنان محل بحث است (Kapoor, 2025, pp. 14 - 15). این تحولات نشان می‌دهد که همکاری دفاعی چین و پاکستان می‌تواند بر محاسبات نظامی هند و موازنه قدرت در جنوب آسیا اثرگذار باشد. در مقابل تداوم رقابت هند و پاکستان و اختلافات راهبردی میان هند و چین ساختار امنیتی منطقه را پیچیده‌تر کرده است. از این‌رو سیاست قدرت در جنوب آسیا حاصل تعامل میان منافع ملی، ادراک تهدید و ملاحظات ژئوپلیتیکی بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای است. این وضعیت ضرورت توجه به الگوهای موازنه‌سازی، همکاری و مدیریت رقابت را در تحلیل پویایی‌های امنیتی جنوب‌آسیا برجسته می‌کند.

هند و پاکستان در پی ارتقای موقعیت منطقه‌ای خود هستند، اما روابط آن‌ها با کشورهای همسایه تحت‌تأثیر ملاحظات امنیتی، اقتصادی و سیاسی متعددی قرار دارد. این وضعیت نشان می‌دهد که سیاست‌های دو کشور لزوما با منافع و ترجیحات سایر کشورهای منطقه هم‌راستا نیست و همین امر بر پویایی‌های ژئوپلیتیکی جنوب‌آسیا اثر می‌گذارد. گسترش حضور چین در منطقه از طریق ابتکار کمربند و جاده و پروژه‌هایی مانند دالان اقتصادی چین – پاکستان نیز ابعاد جدیدی به این رقابت افزوده است. این پروژه‌ها از یک‌سو با نگرانی‌هایی درباره افزایش بدهی کشورهای کوچک‌تر همراه بوده‌اند و از سوی دیگر برخی از این کشورها روابط خود با چین را به‌عنوان ابزاری برای موازنه در برابر نفوذ هند دنبال کرده‌اند (Wolf, 2024, p. 112). در چنین شرایطی تعاملات میان هند، پاکستان و کشورهای پیرامونی در چارچوبی چندلایه شکل می‌گیرد که در آن همکاری اقتصادی، موازنه‌سازی و رقابت ژئوپلیتیکی به‌طور هم‌زمان حضور دارند. افزوده شدن ایالات متحده به این معادلات نیز بر پیچیدگی روابط قدرت در منطقه تأثیر گذاشته است. برای نمونه، گزارش‌هایی درباره افزایش همکاری آمریکا و پاکستان در ارتباط با بندر پسنی در نزدیکی گوادر منتشر شده است که از دید برخی تحلیل‌ها می‌تواند بر محاسبات راهبردی چین اثر بگذارد (Ahmed, 2025, pp. 45 - 47).

موضع کشورهای کوچک‌تر جنوب آسیا در برابر نفوذ قدرت‌های بزرگ، بخشی از پویایی‌های موازنه قدرت در منطقه را شکل می‌دهد. نپال نمونه‌ای از این وضعیت است که در تعامل هم‌زمان با هند و چین، تلاش کرده است دامنه روابط خارجی خود را حفظ کند. پذیرش توافق شرکت چالش هزاره با ایالات متحده که در فوریه ۲۰۲۲ به تصویب پارلمان نپال رسید، یکی از نمودهای این رویکرد بود؛ توافقی که بر توسعه زیرساخت‌های برق و نگهداری شبکه راه‌ها تمرکز دارد (Sharma, 2023, pp. 78 - 80). این تصمیم در شرایطی اتخاذ شد که موضوع این شرکت در نپال با بحث‌های

سیاسی داخلی و حساسیت‌های مرتبط با روابط این کشور با چین همراه بود. از این منظر سیاست‌خارجی کشورهای کوچک‌تر را می‌توان تلاشی برای حفظ استقلال تصمیم‌گیری و ایجاد توازن در روابط با قدرت‌های پیرامونی دانست. چنین رویکردی در برخی موارد با گسترش روابط اقتصادی و سیاسی با چین نیز همراه شده است و این روابط می‌تواند برای برخی کشورهای منطقه کارکرد موازنه‌ای در برابر نفوذ هند داشته باشد.

در همین چارچوب رقابت میان هند، پاکستان و چین همچنان یکی از عوامل مهم شکل‌دهنده به محیط امنیتی جنوب‌آسیا است و تداوم آن می‌تواند بر ثبات منطقه‌ای اثر بگذارد. بحران نظامی هند و پاکستان در مه ۲۰۲۵ نیز اهمیت این رقابت‌ها را برجسته کرد. در جریان این درگیری استفاده پاکستان از جنگنده‌های چینی J-10 و گزارش‌های مربوط به هدف قرار گرفتن برخی هواپیماهای هندی توجه‌ها را به عملکرد تجهیزات نظامی چین جلب کرد. هرچند درباره جزئیات خسارات و نوع دقیق سامانه‌های به‌کاررفته اختلاف نظر وجود دارد. این تحولات می‌تواند بر ارزیابی کشورهای منطقه از قابلیت‌های نظامی چین و گزینه‌های موازنه‌ای آنان اثر بگذارد.

۸- چشم‌اندازها و چالش‌ها

آینده ثبات استراتژیک در جنوب آسیا به تعامل میان عوامل مختلفی مانند تحولات سیاسی، تغییر ادراک تهدید و پویایی‌های سیاسی داخلی دولت‌ها بستگی دارد. عناصر کلیدی همچون چارچوب‌های نهادی موجود(سارک[۱۳] و شانگهای)، تشکیل نهادهای جدید«کواد»، دکترین‌های هسته‌ای(دکترین حداقل بازدارندگی معتبر پاکستان و دکترین عدم استفاده اولیه هند) و قابلیت‌های نظامی پاکستان و هند نقش حیاتی ایفا می‌کنند (Narang, 2022, pp. 145 - 147). علاوه براین تأثیرات بین‌المللی«به‌ویژه از سوی ایالات متحده از طریق پیمان‌های آکوس[۱۴] و آی۲یو۲[۱۵]» حضور قدرت‌های‌خارجی در منطقه همراه با روندهای تسلیحاتی به‌خصوص در دفاع موشکی بالستیک«روسیه(S-400) در هند و چین(HQ-9) در پاکستان» پیچیدگی بیشتری به وضعیت می‌افزاید (Tellis, 2023, pp. 89 - 92). مناقشات پیرامون نیروهای نظامی سنتی در برابر اقدامات متقابل در سطح‌منطقه‌ای و مسیر تحولات آینده در حوزه‌های‌هسته‌ای و متعارف‌محوری هستند. آزمایش موشک‌های فراصوت[۱۶] توسط هند در سال ۲۰۲۴ و پاسخ پاکستان با توسعه موشک ابابیل، خطر مسابقه تسلیحاتی را تشدید کرده‌است (Khan, 2025, p. 34). با این حال، از اهمیت فوق‌العاده برخورداراست ثبات‌داخلی و حکومت‌داری سیاسی دولت‌های فردی، که به‌طور قابل‌توجهی چشم‌انداز منطقه‌ای را در سال‌های آینده شکل خواهد داد. بی‌ثباتی داخلی در پاکستان (بحران‌سیاسی ۲۰۲۲ – ۲۰۲۳) یا افراط‌گرایی ملی‌گرایانه در هند ممکن‌است به تصمیمات‌استراتژیک نادرست بیانجامد (Fair, 2024, pp. 201 - 205).

جنوب‌آسیا، به‌عنوان یکی از پرخطرترین مناطق تعارض‌جهانی شناخته می‌شود، جایی‌که بی‌ثباتی هم مداوم و هم بومی‌است (Paul, 2021, p. 112). پیامدهای ۱۱ سپتامبر ادراک این منطقه را دگرگون‌کرده و هم‌راستایی بیشتری در منافع میان هند و ایالات متحده ایجاد نموده‌است؛ که این‌امر نقش مستقل هند را کاهش داده و آن را به شریک استراتژیک

[13] South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC)
[14] AUKUS (Australia, United Kingdom, United States)
[15] I2U2 (India, Israel, United States, United Arab Emirates)
[16] hypersonic

واشنگتن در استراتژی مهار چین تبدیل کرده است. فشارهای‌خارجی فزاینده برای تغییر سریع و قابل‌توجه در سیاست‌های پاکستان نسبت به کشمیر، خطراتی برای بافت اجتماعی – سیاسی آن به همراه دارد و توانایی پاکستان برای سازگاری با تعهدات مندرج در توافقات مادرید جی–۸ در سال ۱۹۹۷ (که بر کنترل تسلیحات و شفافیت تأکید داشت) را به چالش می‌کشد.

تغییرات ژئوپلیتیکی در منطقه پیامدهای بلندمدتی دارند که توسط نفوذ نوظهور چین از طریق کمربند – جاده و پایگاه‌های نظامی در جیبوتی و گوادر، منافع استراتژیک ایالات متحده (پایگاه‌های‌اطلاعاتی در دریای‌عرب)، و هند احیا شده در برابر پاکستان محاصره شده هدایت می‌شوند (Kaplan, 2024, pp. 145 - 148). عدم تعادل منطقه‌ای غالب، که به نفع هند است، به عوامل جغرافیایی مطلوب(دسترسی به اقیانوس هند) و پیامدهای تصمیمات سیاست داخلی چند دهه‌ای(سرمایه‌گذاری گسترده هند در فناوری دفاعی‌بومی) نسبت داده می‌شود (Basrur, 2023, pp. 56 - 59). پاکستان برای تقویت موقعیت راهبردی خود بر توسعه توان هسته‌ای و به‌ویژه سلاح‌های هسته‌ای تاکتیکی تکیه کرده است؛ رویکردی که از یک‌سو بازدارندگی در برابر هند را تقویت و از سوی دیگر، خطر کاهش آستانه استفاده هسته‌ای را افزایش می‌دهد (Narang, 2022, p. 156). رقابت هند و پاکستان همچنان یکی از عوامل اصلی بی‌ثباتی جنوب آسیا است و بحران مه نیز اهمیت نقش قدرت‌های خارجی در مدیریت این تنش‌ها را نشان داد.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ثبات استراتژیک در جنوب‌آسیا تحت‌تأثیر تعامل هم‌زمان رقابت هند و پاکستان همکاری راهبردی چین و پاکستان و حضور قدرت‌های فرامنطقه‌ای شکل می‌گیرد. در این میان ادراک تهدید میان هند و پاکستان همچنان یکی از عوامل اصلی شکل‌دهنده به سیاست‌های امنیتی و نظامی دو کشور است و پیوند آن با بازدارندگی هسته‌ای ظرفیت تشدید بحران‌های متعارف را افزایش می‌دهد. هم‌زمان تعمیق روابط چین و پاکستان به‌ویژه در حوزه‌های دفاعی و اقتصادی موازنه قدرت منطقه‌ای را تحت‌تأثیر قرار داده و محاسبات امنیتی هند را پیچیده‌تر کرده است. از سوی دیگر هند در مواجهه با این تحولات ضمن تقویت ظرفیت‌های مستقل خود به توسعه روابط راهبردی با قدرت‌های فرامنطقه‌ای و منطقه‌ای روی آورده است. بنابراین روابط سه‌جانبه چین، هند و پاکستان را نمی‌توان صرفا مجموعه‌ای از رقابت‌های دوجانبه دانست؛ بلکه این روابط در چارچوب یک ساختار مثلثی و تحت‌تأثیر متغیرهایی مانند موازنه قدرت، ادراک تهدید، بازدارندگی هسته‌ای، همکاری اقتصادی و نقش قدرت‌های خارجی شکل می‌گیرد. در چنین ساختاری هرگونه تغییر در روابط میان دو بازیگر می‌تواند محاسبات بازیگر سوم را نیز تحت‌تأثیر قرار دهد. از این‌رو ثبات منطقه‌ای بیش از آنکه حاصل حذف رقابت باشد به توانایی بازیگران برای مدیریت رقابت حفظ کانال‌های ارتباطی و جلوگیری از تبدیل اختلافات متعارف به بحران‌های گسترده‌تر وابسته است. بر این اساس آینده امنیت جنوب آسیا به چگونگی تنظیم روابط میان چین، هند و پاکستان و میزان توانایی آن‌ها در ایجاد توازن میان رقابت راهبردی و الزامات همکاری منطقه‌ای بستگی خواهد داشت.

ملاحظات اخلاقی

این مقاله حامی مالی ندارد.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را که شامل پرهیز از سرقت ادبی، نشر و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوء رفتار و غیره می‌شوند، به‌طور کامل رعایت شده است.

تعهد کپی رایت

طبق تعهد نویسندگان، حق کپی رایت (CC) رعایت شده است.

References

Acharya, A. (2019). *The end of American world order* (2nd ed.). Polity Press.

Allison, G. (2017). *Destined for war: Can America and China escape Thucydides's trap?* Houghton Mifflin Harcourt.

Asia Pacific Foundation of Canada. (2025). *U.S.-India bilateral trade relations: 2024 - 2025 overview*. https://www.asiapacific.ca/publication/us-india-bilateral-trade-relations-2024-2025-overview

Atlantic Council. (2025). *India's pragmatic engagement with the Taliban*. https://www.atlanticcouncil.org

Badiei-Azandahi, M., Zarei, B., & Barzegarzadeh-Zarandi, M. (2021). The impact of energy geopolitics on regional security in South Asia with emphasis on the role of India and China in the 21st century. *Human Geography Research, 54*(4), 1545 - 1561 [In Persian].

Badiei-Azandanehi, M., Zarei, B., & Barzegarzadeh-Zarandi, M. (2022). The impact of India - China geopolitical rivalry on regional security in South Asia with emphasis on U.S. intervention. *Human Geography Research, 54*(1), 375 - 389 [In Persian].

Basrur, R. (2023). *India's nuclear doctrine: Evolution and challenges*. Oxford University Press.

Buzan, B., & Wæver, O. (2003). *Regions and powers: The structure of international security*. Cambridge University Press.

Cai, P. (2017). *The Belt and Road Initiative: China's new foreign policy strategy?* Lowy Institute.

Chatham House. (2025). *India-China border agreement 2024: Progress and remaining challenges*. The Royal Institute of International Affairs. https://www.chathamhouse.org/2025/india-china-border-agreement

China Briefing. (2025). *China-Pakistan military cooperation in 2025: Joint exercises and technology transfer*. https://www.china-briefing.com/news/china-pakistan-military-cooperation-2025

Cohen, S. P. (2004). *India: Emerging power*. Rowman & Littlefield.

Council on Foreign Relations. (2025a). *China in the Indo-Pacific: August 2025*. https://www.cfr.org

Council on Foreign Relations. (2025b). *China in Russia and Ukraine: September 2025*. https://www.cfr.org

CPEC Secretariat. (2025). *CPEC progress report: Phase II investments and achievements*. China-Pakistan Economic Corridor Official Website. https://cpec.gov.pk/progress-update

Defence News India. (2025). *India's indigenous air defense systems*. https://defencenews.in

Fair, C. C. (2020a). China-Pakistan relations and the limits of 'all-weather' friendship. In *South Asia's nuclear security dilemma*. Routledge.

Fair, C. C. (2020b). China-Pakistan relations: The strategic partnership and the CPEC. In *South Asia's nuclear security dilemma*. Routledge.

Foreign Policy. (2025). *India's Taliban dilemma*. https://foreignpolicy.com

Foundation for Defense of Democracies. (2025). *Burgeoning ties between Russia, India, and China spotlighted at SCO summit*. https://www.fdd.org

Ghadari-Hojjat, M., & Ahmadi-Davazdah-Emami, F. (2024). The geopolitical foundations of the rivalry between the United States and China in the Asia-Pacific. *Global Politics Quarterly, 1*(4), 515 - 556 [In Persian].

Geopolitical Futures. (2025). *Pakistan's balancing act between the United States and China*. https://geopoliticalfutures.com

Green Finance & Development Center. (2025). *BRI investment tracker 2025*. https://greenfdc.org

Hafeznia, M. R., Agnew, J., Malekshahi, M. R., Ahmadi, M. S., & Fortek, M. (2025). The China - Pakistan Economic Corridor (CPEC): A link between geoeconomics and geopolitics in South Asia. *Countries Studies, 4*(1), 31 - 67 [In Persian].

Heritage Foundation. (2025). *U.S. containment strategy against China in South Asia*. https://www.heritage.org

Hrabcová, K. (2019). *The United States and the strategic triangle of China-India-Pakistan*.

Hussain, M., & Ali Naqvi, S. I. (2024). Indo-Pakistan rivalry and integrated ring balancing: Prospects and challenges to regional stability in South Asia. *Asian Journal of Political Science*, 1 - 18 [In Persian].

International Banker. (2025). *The 2025 Shanghai Cooperation Organisation Summit has profound economic implications*. https://internationalbanker.com

International Crisis Group. (2025). *The May 2025 India-Pakistan crisis*. https://www.crisisgroup.org

Janes. (2025). *India defence budget analysis 2025 - 2026*. Jane's Defence Budgets. https://www.janes.com/defence-news/india-budget-2025

Johnson, R. (2005). *A region in turmoil: South Asian conflicts since 1947*. Reaktion Books.

Kaplan, R. D. (2024). *The return of Marco Polo's world: War, strategy, and American interests in the twenty-first century*. Random House.

Kapoor, R. (2025). *May 2025 crisis: The near-nuclear war between India and Pakistan*. HarperCollins India.

Khan, F. (2025). Hypersonic race in South Asia: Implications for deterrence. *Journal of Strategic Studies, 48*(1), 30 - 45.

Khan, Z. (2019). Balancing and stabilizing South Asia: Challenges and opportunities for sustainable peace and stability. *International Journal of Conflict Management, 30*(5), 589 - 614.

Khan, Z., & Guo, S. (2022). China-Pakistan Economic Corridor: Opportunities and challenges. *Journal of Contemporary China, 31*(135), 1 - 18. https://doi.org/10.1080/10670564.2021.1985832

Lighthizer, R. (2020). *No trade is free: Changing course, taking on China, and helping America's workers*. Broadside Books.

Mastro, O. S. (2019). The stealth superpower: How China hid its global ambitions. *Foreign Affairs, 98*(1), 44 - 53.

Mearsheimer, J. J. (2014). *The tragedy of great power politics* (Updated ed.). W. W. Norton.

Narang, V. (2022). *Nuclear strategy in the modern era: Regional powers and international conflict*. Princeton University Press.

Naval War College Review. (2025). *China's "death triangle" ports in the Indian Ocean*. https://usnwc.edu

New Security Beat. (2025). *Environmental risks of CPEC projects*. https://www.newsecuritybeat.org

Noorali, H., & Ahmadi, S. A. (2022). Examining Iran's geopolitical role in international corridors and presenting a model: Iran, the corridor heartland of the world. *Human Geography Research, 54*(3), 1161 - 1187 [In Persian].

Pardesi, M. S. (2021). The Sino-Indian rivalry: Implications for global order. *International Affairs, 97*(3), 689 - 708. https://doi.org/10.1093/ia/iiab029

Paul, T. V. (2021). *The unfinished quest: India's search for major power status*. Oxford University Press.

Petri, P. A., & Plummer, M. G. (2020). *East Asia decouples from the United States: RCEP and CPTPP*. Peterson Institute for International Economics.

Positive Pakistan. (2025). *SCO Summit 2025: Pakistan's role and Shehbaz Sharif's key engagements*. https://positivepakistan.pk

Sazmand, B., & Mohammadi, R. (2024). ASEAN and the rivalry between China and the United States in Southeast Asia. *Quarterly Journal of Strategic Studies of International Politics, 7*(1), 113 - 147 [In Persian].

Setarzadeh, A., & Bahrami-Moghadam, S. (2025). India's balancing policy in response to China's rise to power. *Quarterly Journal of Strategic Environmental Studies of the Islamic Republic of Iran, 9*(1), 85 - 113 [In Persian].

Sharma, S. (2023). *Nepal's balancing act: MCC, BRI, and strategic autonomy*. Himalayan Studies Press.

SIPRI. (2025). *SIPRI yearbook 2025: Armaments, disarmament and international security*. Stockholm International Peace Research Institute.

South Asia Monitor. (2025). *India reopens embassy in Kabul*. https://southasiamonitor.org

Tellis, A. J. (2016). *Strategic triangles in Asia: Implications for U.S. policy*. Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/2016/03/15/strategic-triangles-in-asia-implications-for-u-s-policy-pub-63042

Tellis, A. J. (2023). *Ballistic missile defense in South Asia: Technical and strategic implications*. Carnegie Endowment for International Peace.

The Daily CPEC. (2025). *Chinese delegation, BOI discuss new CPEC investments*. https://thedailycpec.com

The Diplomat. (2025). *India's evolving Afghanistan policy*. https://thediplomat.com

The Diplomat. (2025a). *With Pakistan-US relations on the upswing, should China be worried?* https://thediplomat.com

The Diplomatist. (2025). *Balancing Indo-Pacific dream: India at SCO summit*. https://diplomatist.com

Thoker, P. A., & Singh, B. (2017). The emerging China, Pakistan, and Russia strategic triangle: India's new Gordian knot. *Jadavpur Journal of International Relations, 21*(1), 61 - 83.

Topgyal, T. (2011). *The insecurity dilemma and the Sino-Tibetan conflict* [Doctoral dissertation, London School of Economics and Political Science].

Trading Economics. (2025). *India-China bilateral trade statistics: FY 2024 - 2025*. https://tradingeconomics.com/india/exports/china

United States Institute of Peace. (2024). *Resumption of India-China Hand-in-Hand exercises: Crisis management focus*. https://www.usip.org/publications/2024/hand-in-hand-exercise

United States Institute of Peace. (2025). *Mediating the Pahalgam crisis*. https://www.usip.org

Wolf, S. O. (2021). *The China-Pakistan Economic Corridor: Beyond the hype*. South Asia Democratic Forum.

Wolf, S. O. (2024). *China-Pakistan Economic Corridor: Geopolitical implications and debt diplomacy*. Routledge.

Yan, X. (2019). *Leadership and the rise of great powers*. Princeton University Press.

Yusuf, H. (2023a). *India-China border dispute: The two-issue model and prospects for de-escalation*. The Diplomat. https://thediplomat.com/2023/05/india-china-border-dispute-the-two-issue-model-and-prospects-for-de-escalation/

Yusuf, H. (2023b). *Informal trade between India and Pakistan: Challenges and opportunities*. The Diplomat. https://thediplomat.com/2023/informal-trade-india-pakistan